

Solhaven-sagen

En case om mediernes betydning i den socialfaglige debat

SOCIAL KRITIK nr. 162, 33. årgang 2021.

© Selskabet til Fremme af Social Debat
CVR 12433840

Ansvarshavende redaktør:

Mette Bladt
mette@socialkritik.dk

Adresse

Rosengården 8, kld.
1174 København
www.socialkritik.dk

Abonnement

www.socialkritik.dk/abonnement

Selvbetjening og digital adgang for abonnenter:

www.socialkritik.dk/selvbetjening
(ændring af adresse eller abonnement,
adgang til skærmlæsning m.v.)

Henvendelser vedr. abonnement:

bestilling@socialkritik.dk

Nummer 162: Kr. 175,- (+ forsendelse).

Fotografisk, mekanisk eller anden form for gengivelse eller mangfoldiggørelse af dette tidsskrift eller dele heraf er ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Grafisk tilrettelægning: Sille Haahr-Aasmul, asap.

Forside, illustration og -fotos:

Forside: Sille Haahr-Aasmul, asap.

Forsiderdesign af de enkelte covers: Susanne Whitta Jørgensen.

Illustration: Sille Haahr-Aasmul, asap.

Foto: Fra Unsplash; Ken Mathiasen (s.1), Kyle Johnson (s. 4-5),
Adrian Kirkegaard (s. 8), Solhaven (s. 16-17, 18-19, 28-29, 33),
Razvan Mirel (s. 31), Chris Bair (s. 46-47), George Hoza (s. 54-55)
Mathias Bach Laursen (s. 57), Drew Beamer (s. 68-69)

Tryk: Dystan & Rosenberg ApS

Udgiver:

Tidsskriftet Social Kritik udgives af foreningen "Selskabet til fremme af Social Debat". Selskabet blev stiftet d. 4. 5. 88., og har som formål at fremme og deltage i den offentlige debat om sociale emner. En af måderne hvorpå Selskabet realiserer formålet, er at udgive dette tidsskrift. Selskabet og tidsskriftet skal tjene som forbindelsesled mellem samfundsvidenskab, social forskning og den sociale praksis. Foreningen og tidsskriftet skal holde sig fri af parti- og fagforeningspolitiske interesser.

SOCIAL KRITIK's referencegruppe består af:

Flemming Balvig, Johs. Bertelsen, Ning de Coninck-Smith,
Anders La Cour, Tine Rask Eriksen, Thorkild Høyer, Birgit Kirkebæk,
Ida Koch, Øjvind Larsen, Birger Steen Nielsen, Henning Salling
Olesen, Benedicta Pécseli, Knud Erik Pedersen, Annick Prieur,
Flemming Røggilds, Ove Sernhede, Søren Smidt, Peter Thielst,
Morten Thing, Jørn Vestergaard, Joachim Wrang,
Steen Nepper Larsen

Ip-adgang for bibliotek

Biblioteksabonnenter kan gøre det nye nummer tilgængeligt på bibliotekets computere uden log in. Det kræver en opsætning af ip-adresse(r) i tidsskriftets system. Kontakt for opsætning på e-mail: bestilling@socialkritik.dk

Generalforsamling

Indkaldelse til generalforsamling i
SELSKABET TIL FREMME AF SOCIAL DEBAT
Torsdag den **27. Maj 2021, kl. 17-18:30**, Online

Dagsorden ifølge vedtægterne:

1. Valg af dirigent.
2. Bestyrelsens beretning.
3. Forelæggelse af regnskab til godkendelse.
4. Behandling af modtagne forslag.
5. Forelæggelse af budget,
herunder fremlæggelse af
forslag til kontingentvilkår.
6. Valg af bestyrelse.
7. Valg af revisor.
8. Eventuelt.

Forslag skal være bestyrelsen i hænde senest
14 dage inden generalforsamlingen.

Tilmelding er nødvendig og skal ske på mail til
Mette Bladt **senest 13. maj**, hvorefter link til
onlinemødet oplyses: **mette@socialkritik.dk**

Indhold

Leder	3
Solhaven-sagen. En case om mediernes betydning i den socialfaglige debat af Benny Lihme	
Forord	6
Redaktørernes forord	9
Afsnit 1: Søren, familien og Solhaven	10
Afsnit 2: Solhaven og de positive medier. Et transparent opholdssted med et utal af (minister)besøg ..	19
Afsnit 3: Anbringelser. Godt mediestof	30
Afsnit 4: Truede børn. Er bedre som ofre end truende unge	36
Afsnit 5: DR's kronvidner. "Skal nok få jer ned ... Solhaven er et ludersted man!!!"	41
Afsnit 6: Gode anbringelser. Dårligt mediestof	46
Afsnit 7: Medieskabte professionelle ofre?	52
Myndighedsopgøret om Solhaven – kommunen og byretten af Frank Cloyd Ebsen	56
Efterskrift af Henrik Garlik	70

Leder

Nummer 162 af Social Kritik er et farvel. Et farvel til Benny Lihme og hans æra med tidsskriftet. Og samtidig et sidste ord til Benny. Dette nummer af Social Kritik er nemlig en redigeret udgave af Bennys ufærdige manuskript om Solhaven-sagen. Social Kritik nr 162 er derfor et særligt nummer - en cadeau og en respekt til en socialfaglig kæmpe, der prægede feltet både i og udenfor Social Kritik. Det er også et farvel til Susanne Whitta Jørgensen, der som grafiker på samtlige 161 udgivelser og i 32 år tegnede tidsskriftets grafiske identitet, forside efter forside. Det skal der kvitteres for. Derfor præges forsiden af dette nummer af forsider fra de sidste 15 år, hver og en et lille kunstværk.

Men det er også et goddag og velkommen til både nye og gamle kendinge. Velkommen til næste æra med Social Kritik. Den nye redaktion og bestyrelse er blevet budt velkommen med overvældende megen opbakning og opmuntring. Vi kan mærke, at rigtig mange allerede nu bakker op omkring og stoler på at det nye hold bag Social Kritik skal og kan løfte arven og opgaven. Det er således et goddag til et velkendt Social Kritik men også til et Social Kritik der er i udvikling.

Social Kritik skal holde fast i og udfylde rollen som kritisk vagthund med noget på hjerte, og det skal udvikles med relanceringen. Den nye begyndelse markeres ved at lade næste nummer - den nye redaktion og den nye bestyrelses første egentlige nummer - være et temanu-

mmer om 'Det digitale liv'. Et tema som ikke før har været oppe i Social Kritik. Det kan I glæde jer til, det udkommer efter sommerferien. Og som nye og gamle abonnenter allerede ved, er Social Kritik allerede nu mere digitalt og mere strømlinet til dette århundrede, end det var før. Men Social Kritik er og skal stadig være meget håndholdt. Så man kan stadig møde Social Kritik på cykel, på vej ud for at mødes med 'en fattig studerende' der har købt et enkeltnummer, der skal afleveres midt i et lyskryds for at spare porto. Social kritik er således nu tilgængeligt på mange platforme - også de håndholdte.

Når landet har lagt Corona-pandemien bag sig og mennesker igen kan mødes, så vil 'Selskabet til fremme af Social Debat', begynde at invitere til fysiske dialog- og debatmøder i forbindelse med udgivelserne af Social Kritik. Bestyrelsen og redaktionen håber på en bred kreds af deltagere og på intense debatter. Dem er det nye hold bag Social Kritik, ligesom foregangsmanden, nemlig heller ikke bange for. Så hold øje med invitationerne.

Og vi ses!

Mette Bladt
Ansvarshavende redaktør

Benny Lihme

Solhaven- sagen

En case om mediernes betydning
i den socialfaglige debat

Forord

En mand sidder ved computeren i København og skriver om en mand og hans skæbne i Farsø i Vesthimmerland. En skrivende og læsende person er optaget af en ikke-skrivende handlingens mand med en høj praktisk intelligens, en usædvanlig kontaktevne i forhold til vanskelige unge og desuden i besiddelse af et betydeligt organisatorisk iværksætter DNA. Manden, der skrives om, har bragt lille Farsø (3.400 indbyggere) på landkortet i en mere end jævnbyrdig konkurrence med det berømte søskendepar fra byen, Johannes og Thit Jensen. Men i modsætning til dem, er han mistroisk over for ord, fordi han så tit har oplevet, hvor stor afstand til virkeligheden ord har skabt. Alligevel har Søren Virenfeldt indvilget i at tage del i en bogs ordukladninger og uundgåelige højtidelighed. Hvorfor?

Hans livsværk, opholdsstedet Solhaven for utilpassede unge, er blevet lagt i ruiner af et uigennemskueligt samvirke af kommune, Børnerådet, socialpædagogernes fagforening, enkeltpersoner og ikke mindst medierne i bred forstand og i særlig grad DR1 21. Søndag. Det er dem med speciale i "kritisk afslørende journalistik".

En kæmpe retssag ved Retten i Aalborg, den største nogensinde ved denne ret, tog tre år, mens medierne hetzede løs og den ene person efter den anden (for)dømte Virenfeldt og hans medarbejdere i medierne. Princippet om at ingen er skyldige før retten har talt, ja, det er ligefrem ulovligt at forsøge at påvirke domstolens arbejde, blev der set bort fra i Solhaven-sagen. Det var en domsmandsret under pres fra medier og folke-domstol, der skulle afsige dom i den meget omfattende sag.

Da ingen kommune kunne anbringe unge på Solhaven, mens retssagen kørte, hjalp det intet, at ikke én eneste kommune krævede deres allerede anbragte unge hjemtaget fra den angiveligt voldelige institution. Udover de enkelte tiltaleforhold var institutionen og dens

leder anklaget for, at selve stedets pædagogik var baseret på vold. I det lys måtte det overraske, at alle kommuner med unge på Solhaven fandt dem vel anbragt. Resultatet blev imidlertid en uundgåelig konkurs efterhånden som disse anbragte på normal vis blev udskrevet, og ingen nye elever kunne indskrives. Det private opholdssted led en langsom økonomisk kvælningsdød på trods af en senere total frifindelse ved Domstolen for samtlige anklager.

Et vitalt socialpædagogisk opholdssted og en stor og stærk livsnerve i lokalsamfundet var væk. Umiddelbart inden sagens begyndelse havde Solhaven 125 ansatte. Frifindelsen ved Domstolen kunne ingen på Solhaven glæde sig over, selv om et psykisk pres selvfølgelig lettede noget for de tiltalte. Ikke mindst den påståede mastermind bag den systematiske vold over for de unge, "voldpædagogikkens" bagmand, Søren Virenfeldt, var lettet. Men glad var han langt fra. Sejren var en Pyrrhussejr. At der så også, med seks års forsinkelse, kom en beklagelse og undskyldning for den store journalistiske "afsløring" af volden på Solhaven fra DR's tidligere nyhedsdirektør Ulrik Haagerup til Virenfeldt, gjorde hverken fra eller til, men kunne dog tjene som et alvorligt memento til dansk journalistik.

Ulrik Haagerup er jo ikke hvem som helst og hans opsigtsvækkende undskyldning nåede da også rundt i landet via Ritzau. Men ellers er stormen over Farsø afløst af en larmende tavshed fra mediernes side. Solhaven, som en syndebuk medierne kunne samles om at fordømme, var død. Ligeledes var mediernes interesse for, hvad der egentlig var foregået i det nordjyske. Ikke engang det vanvittige forbrug af offentlige midler kunne sætte gang i graver-journalistikken. Og at den unge tidligere anbragte, Daniel, den 19. september 2019 havde sendt Søren Virenfeldt en meget personlig undskyldning for hans hævnakt mod Solhaven dengang (han var den samlende person i den til dels organiserede kampagne, som disse unge førte mod Sol-

haven): "skulle have lyttet på dig men gjorde det jeg ikke og det rammer mig resten af livet jeg undskylder mange gange jeg forstår ikke mig selv beklager Søren."

Frikendt for samtlige anklager og en statsadvokat i Viborg som absolut ikke ville anke dommen. Hvordan kan en sådan stort anlagt retssag floppe så fuldstændigt? Anklagemyndigheden var, før ankefristens udløb, ude med den melding, at dommen ikke ville blive anket. Spørgsmålet er, hvordan retssagen overhovedet kunne komme på tale. Kunne de cirka 25 millioner skattekrone ikke være sparet, hvis kontroverserne mellem nogle unge og nogle personaler på opholdsstedet var blevet udredt på lavere niveauer i systemerne? Nogle episoder, kontroverser og magtanvendelser som ingen af de unge selv havde meldt til politiet. En usædvanlig aggressiv politiefterforskning og opfordringer og tilmed aktiv hjælp til nogle af de unge med at melde og formulere anklager mod Solhaven-ansatte til politiet, var en del af den usædvanlige politiefterforskning, der til tider tog form af en kampagne med overskriften "Voldsofre søges til brug for retssag". Også journalister opfordrede unge til at melde deres pædagoger til politiet, selv om episoderne var helt op til otte år gamle. Retssagen fik ikke kun uhyrlige konsekvenser af personlig karakter for Virenfeldt, hans familie og de ansatte. Det var hele lokalsamfundet Farsø, der mistede egnens største arbejdsplads, mens lokalpolitikere og borgmesteren så passivt til eller ligefrem medvirkede til lukningen af Solhaven.

Solhaven-sagen er af en sådan størrelsesorden, at en uvildig undersøgelse af dens opståen og forløb burde iværksættes. Skal vores retssystem virkelig bruge så store ressourcer på en ophobning af småting? En kommissionsundersøgelse som kunne afrapportere præcist, hvad der har været op og ned, og som kunne tjene som et referenceværk for andre, ville være på sin plads.

Ingen, Børnerådet, fagforeninger, socialministerium, Vesthimmerlands Kommune, medier m.fl. har, bortset fra et par enkelte undtagelser, taget Solhaven-sagen op efter frikendelsen. Nogle, bl.a. den tidligere formand for Børnerådet, Lisbeth Zornig Andersen, formanden for socialpædagogernes fagforening og endog anklageren i sagen, Lene Lentz, er fortsat med at hævde offentligt, at de frifundne ved Retten er skyldige på trods af frifindelsen.

Solhavens fald i mediernes interesse står i skærende kontrast til interessen for Solhaven, da retssagen blev rejst og kørt. Skiftet fra vagthund til jagthund blev tydeligt, da nogle journalister på P1Søndag forvekslede deres rolle som vagthunde og gik over til at være jagthunde med Søren Virenfeldt som den jagede.

Det er tavsheden og ligegyldigheden efter frifindelsen, der er anledningen til denne bog. Solhaven-sagen skal ikke få lov til at dø i synden, selv om bogen rent faktisk bliver til på skuldrene af en lidt modstræbende mand, hvis tillid til medier og myndigheder, bortset fra Domstol og Ombudsmand, er blevet totalt nedbrudt. En ophobning af ord i en bog, hvilken nytte skulle det gøre?

Bogens formål er ikke desto mindre at åbne et rum, hvor virkeligheden, som hovedpersonen opfatter den, kan træde frem. I den forstand er der naturligvis tale om et partsindlæg. Men det er et partsindlæg med masser af dokumentation for især alle de skrifter og forhold, f.eks. en opsigtsvækkende undersøgelse fra Ombudsmanden, der ifølge lovens forskrifter blev lagt ned i en skuffe, mens retssagen pågik, og som medierne har udeladt i deres hetz mod Solhaven i årene 2012 til 2015, da rapporten efter domsafsigelsen blev frigivet.

København december 2019

Benny Lihme

Redaktørernes forord

Godt og vel et år senere sidder en kvinde og en mand ved deres computer andre steder i København og læser og redigerer 'Bennys bog'. Hovedformålet med at udgive manuskriptet i en redigeret udgave som et temanummer af Social Kritik, er ikke længere at vise virkeligheden som hovedpersonen opfattede den, således er kapitlerne der går meget tæt på Søren Virenfeldt, hans opvækst, hans familie og deres liv i og med Solhaven stort set redigeret ud af dette temanummer. Tilbage er ikke desto mindre en velopløst (til tider lidt hidsig), relevant fortælling. Redaktionen opfatter manuskriptet som særlig relevant og aktuelt i forhold til to temaer:

Først og fremmest ønsker vi med udgivelsen af manuskriptet at sætte fokus på det forhold, at mediernes dækning af tilfælde som Solhavens har vist sig destruktivt dagsordenssættende for den socialfaglige debat på anbringelsesområdet som sådant. Manuskriptet bidrager til en stadig relevant debat af mediernes rolle og endog presseetiske forpligtelser, når komplekse sager som denne udrulles, og der tydeligvis tages journalistiske til- og fravalg, der viser og privilegerer en (særlig) side af sagen. Her er sagen om Solhaven en eksemplarisk case, og for Solhaven var konsekvenserne endda langt mere vidtrækkende og konkrete, da opholdsstedet som en direkte afledning af medieomtalen gik konkurs.

Dernæst ligger der også i bogen, måske lidt mindre åbenlyst, et stærkt og tankevækkende bidrag til en pædagogisk og politisk diskussion om, hvordan vi som samfund institutionaliserer og behandler ungdomskriminelle. I manuskriptet udfoldes en spændende diskussion om, hvordan vi som samfund ikke lader til at have fundet en balance mellem straf og behandling i vores håndtering af ungdomskriminelle. Det har konsekvenser for den pædagogik, der kan udvikles på feltet og for de professionelle, der arbejder i feltet. Her skal det slås fast, at det med udgivelsen *ikke* er pointen at fortælle for en hårdhændet behandling af ungdomskriminelle, det er pointen at gøre opmærksom på balancen mellem straf og pædagogik, som eksisterer i sagens

natur, og som ofte glemmes når 'den offentlige holdning og mening' går ind i diskussionen.

Selve redigeringen er foregået i et samarbejde mellem to redaktører, som efter aftale med Bennys arvinger har redigeret manuskriptet, så det fremstår som en (kortere) sammenhængende fortælling og ikke som et ufærdigt bogudkast. En tredje redaktør har desuden gennemgået retssagens akter, der som bekendt førte til en frifindelse af alle de anklagede (dette arbejde er resulteret i den selvstændige artikel, der følger efter selve det redigerede manuskript). Ligesom andet materiale såsom aktindsigter og avisartikler er verificeret. Det skal her nævnes, at de unge, der tog del i anklagerne dengang, og som optræder i manuskriptet, er anonymiseret i redigeringen. Der er således fundet en grundig gennemlæsning og redigering sted men under et princip om, at det skulle fastholdes at være en Benny'sk udgivelse: det er Bennys manuskript og dermed hans ord, hans idé og hans måde at skrive på, der udgives. Indholdet er ligeledes efter vores mening intakt.

I Manuskriptet bliver især fire personer nævnt i kritiske vendinger for den måde, de i Solhaven-sagen enten optrådte som kilde i medierne på, og/eller den måde de har ageret ift. Solhaven gennem tiden. Disse personer har vi inden udgivelsen givet mulighed for at læse de passager, hvor de er nævnt, ligesom de er blevet tilbudt en skriftlig replik. Ikke mindst fordi udgivelsen sker posthumt har det været vigtigt for redaktionen, at de centrale, nulevende kilder i manuskriptet får mulighed for at udlægge deres oplevelse af deres rolle og relation til Solhaven-sagen. Lisbeth Zornig Andersen har valgt at give en skriftlig replik, som kan læses i uredigeret form i dette nummer. Vi håber, at også at disse replik kan bidrage til yderligere nuanceringer i og af debatten. Karen Jespersen, Benny Andersen og Henrik Rindom er ikke vendt tilbage på vores henvendelse.

København marts 2021

Knud Vilby og Mette Bladt

Afsnit 1

Søren, familien og Solhaven

Søren Virenfeldt er født i Farsø og blev tidligt kendt på egnen som "Søren Sus". For han altid havde travlt og var hele tiden på vej. Han boede som ung hjemme, og hans mor Marie, der selv har boet mere end 80 år i Farsø, fortæller, at når der var varm mad om aftenen, kom Søren susende hjem og smed sig for enden af bordet. Spiste hurtigt og var så af sted igen.

Marie siger, at han var det af hendes fem børn, som måtte alting. Løse tøjler, ja forkælet var han. Måske det er den frihed, der har fostret hans anti-bureaukratiske sind, som hen ad vejen har afstedkommet ikke så få sammenstød med kontorpaverne i Administrations- og Kontrol Danmark. Folk tæt på Søren beretter om et af hans favoritslogans: "Det er nemmere at få tilgivelse end tilladelse."

Det boglige i skolen blev aldrig til det helt store, og det var oplagt, at han skulle på efterskole, da det kom til 9. klasse. Her befandt han sig så godt, at det blev til et ekstra år og 10. klasse med i ungdomsskole-regi. Ved afslutningen i 1972 skrev forstanderen i en særlig anmærkning i eksamenspapirerne: "Søren bør arbejde med mennesker." Havde det været i dag, havde der sikkert stået, at "Søren har under sit ophold udvist store sociale kompetencer og empati for sine medelever."

Som eftertiden skulle vise, var dette en meget præcis karakteristik: Søren kom til at arbejde med mennesker. Men inden det for alvor kom dertil, blev det til en mureruddannelse, og Søren kan stadig reparere og bygge, hvor der nu er brug for det.

Navnet Virenfeldt passer fint sammen med vand og vind, de to store naturelementer som man kan sætte i forbindelse med personen Søren Virenfeldt. Efter en periode som bådsælger, starter hans seriøse arbejde med unge i Hvalpsund-sejlkлубben, Nautilus, hvor Søren i en årrække er sejlsportsinstruktør for unge i de små hurtige optimistjoller. Vandet og egnens friske unge var det rigtige element for Søren, og han fortsatte den nære tilknytning til vand og sejlads på Limfjorden i den socialpædagogiske tid på Solhaven. Nu i en kraftig og hurtig motordykkerbåd, hvor han og et par medarbejdere med dykkercertifikat sejler Limfjorden tyndt med unge på vandski. Vandski, og også den store vandbold med en ung siddende på med et vantro blik i øjnene, når der i pæn fart blev bumpet hen over bølgerne, var aktiviteter, der kunne lukke munden på selv de mest højtråbende action-unge.

Der tegner sig et noget broget billede af Søren som familiefar i en kernefamilie. Det store engagement i nogle af samfundets mest udstødte og kriminelle unge var noget andet og meget mere end et 8-16 forstanderjob. Hans rolle bliver af mange sammenlignet med en traditionel forstanderrolle på en døgninstitution, hvilket ikke er rimeligt, da Solhaven på mange måder kunne ses som en kollektiv familiepleje, hvor de ansatte havde et ansvar som svarede til plejeforældres, men uden at have børnene boende. Hos Virenfeldt'erne var denne glidning mellem plejefamilie og institution/opholdssted særlig tydelig i den periode, hvor Søren og hans kone, Bente, og deres børn, Sanne og Kristian, rent faktisk havde plejebørn boende.

TIDSLINJE

1987

Solhaven etableres i Farsø i samarbejde med Vitskøl Kloster (KBH. Kommune)

1989

Københavns kommune afbryder samarbejde og Solhaven etableres som en selvstændig fond. Stiftere er: Emmy Pedersen, Leif Dahl, Carsten Nørby og Søren Virenfeldt.

1990

Solhaven starter en afdeling på Mølhøjvej 31, med 4 pladser.

1993

Solhaven starter en afdeling på Søndergade 76, med 4 pladser.

1994

Solhaven etablerer et dagtilbud på Søndergade 76, med 8 pladser.

1996

Projekt, Et helt almindeligt hus, på Sundvej 43, Hvalpsund med 4 pladser (projektet er beskrevet af Benny Lihme).

1997

Skoleafdeling på Nørregade 12, et samarbejde med Farsø skole.

1999

Solhavens administration flytter til Farsø i et kontorfællesskab med HRC. Herved etableres der fast samarbejde med egen psykiater og psykolog.

Selv om især lillebror Kristian i dag mindes ambivalens i teenagealderen, hvor han i perioder kunne hade Solhaven, er han afdæmpet i kritikken af den meget arbejdende far.

I 7. klasse i Farsø Skole var det dog gået op for ham, at ikke alle unge i Farsø brød sig om hans far og Solhaven, for nogle opfattede faren som en slags "sherif", der stod for lov og orden over for Kristians jævnaldrende. De lokale unge, som bevægede sig på kant med loven, havde en kvalificeret modstander i Søren Virenfeldt, som godt kunne finde på at ringe til en ungs forældre, hvis deres søn havde solgt hash til nogle af Solhavens unge. Dette kunne sætte Kristian i et lokalt krydspres. Det paradoksale for lederen af Solhaven var, at han blev nødt til at beskytte de kriminelle og hashrygende unge på sin institution mod de "normale" i Farsø, der ville sælge hash til de anbragte.

De negative følelser, som for Kristian hørte med til at være født samtidig med Solhavens start, ændrede sig, da Kristian begyndte at se de store sammenhænge, som faderen og Solhaven indgik i. Men ellers, siger begge børn, at de jo aldrig har prøvet andet end at vokse op med en far, der pludselig var væk. Alle de gange de var til familiefest, og mobilen ringer i hans lomme – og væk var han. Sådan var det nu bare, endnu en almindelig dag i familien Virenfeldt. Nogle af de anbragte unge kom og gik i det Virenfeldt'ske hjem. Sanne og Kristian griner begge to ved tanken om, at de har leget og pjattet med de værste rødder i Danmark. Dem der blev betegnet som "uanbringelige". Samlet set var der for familien tale om mange år tæt på voldsomme unge, inkluderet drabsmænd. Sanne mindes et par episoder, hvor hun har været bange, blandt andet en gang da en ung truede med en kniv. Men hun betegner det som forbigående angst, "øjebliksangst", der ikke har sat sig i hendes person.

Børn og stedbørn

De to forældre havde en klar arbejdsdeling. Bente fokuserede på familiens børn, mens Søren havde sit fokus på samfundets stedbørn. Når Kristian Virenfeldt, uddannet socialrådgiver i 2015 fra Aalborg Universitet, ser tilbage på hans og storesøsterens opvækst, opfatter de egentlig at have været et par forkælede unger. Med en far der altid var parat til at lave "købmandsaftaler" med dem på samme måde som med "de uanbringelige". Han var god til at få dem

til at gøre sig fortjent til noget godt: Klare sig godt i skolen, være en god kammerat, tag sig af de sårbare. Det kan lyde floskelpræget, men det er værdierne.

Kristian ønsker ikke at placere faderen på en piedestal, og han ønsker ikke at huske faderen som en helgen og som offer for en sammensværgelse. Men han ønsker, at faderen skal huskes for sit livsværk, som er Solhaven og i allerhøjeste grad de mange børn og unge, han rent faktisk hjalp. Indimellem har han tænkt på ham som Albus Dumbledore med en frygtelig masse Harry Potter'ere. Og han er flov over at huske tilbage på den tid, da retssagen buldrede, og han var i praktik på en sikret institution, samtidig med flere negative vidner til retssagen arbejdede der, hvor han selv tvivlede på Solhaven: "Det var sgu helt neurotisk. Jeg gik fra at være et stolt barn og teenager, stolt over vores navn, til at føle skam og tvivl over at være en Virenfeldt'er. Den store frygt var jo, at far skulle i fængsel."

Med de unge anbragte havde Søren et stort repertoire af raffinerede måder, som han kunne få samfundets børn til at gå efter for at opnå en given materiel belønning som motivation. Kristian siger det på denne måde: "Far finder altid et link til den enkelte unge. Hvis han ikke selv har noget at byde ind med, finder han nogle andre, som har noget. Min far er en mand, der som ingen anden mestrer den vanskelige kunst at tage afstand fra den unges kriminelle asociale adfærd uden at forkaste den unge som person."

Kristian betragtede faderen som en rebel, der gik op imod de statslige ungdomshjem med deres stive opbygninger og store afstand mellem ansatte og anbragte. Søren Virenfeldt havde allerede fra starten som pædagogmedhjælper på statens ungdomshjem Vitskøl Kloster ved Ranum det personlige mod til at gå mod strømmen. Det gjorde ham upopulær blandt mere regelrette kollegaer, og med Solhaven blev han decideret en faglig fjende for socialpædagogernes fagforening.

Mange, ikke mindst psykologer, har kritiseret Solhaven og Søren Virenfeldt for at mangle et tidssvarende fagsprog. Også på det punkt viste det rebelske sig: Søren har hele tiden ønsket at kommunikere helt nede på jorden. Med det resultat at mange, ikke mindst de anbragte unge, lyttede til ham.

1999

Akutafdeling på Klovenhøjvej 19.

1999

Benny Lihme skriver bogen
Det er så fucking træls!

2002

Udslusningsafdeling på Industrivej 5

2002

Specialafdeling for unge med svær
ADHD på Svoldrupvej 14.

2005

Udslusnings afdeling for romaer
på Toggangen i Herlev.

2006

Special afdeling for unge med psykiske
lidelser på Svoldrupvej 14.

2006

Pædagogisk observationsafdeling
etableres på Klovenhøjvej 19, som
erstatning for pædagogiske observationer
på sikrede afdelinger.

2007

Autoværkstedet Automontøren etableres
som uddannelsessted i samarbejde med
Mercantec i Viborg.

2011

Solhaven politianmeldes af
Vesthimmerlands Kommune.

Solhaven var et paragraf 66 opholdssted, der modtog unge, der ved indskrivningen var mellem 14 og 18 år.

Solhaven var ligeledes godkendt med efterværn, så man kunne forblive i efterværn, indtil man fyldte 23 år. Solhaven var også godkendt som alternativt afsoningssted og kunne derfor modtage unge med dom. Vilkaarne herfor sorterede under kriminalforsorgen.

Solhaven havde en godkendt skoleafdeling i samarbejde med Vesthimmerlands kommune, ligesom Solhaven havde godkendte værksteder til dagbeskæftigelse, herunder et autoværksted, hvor den unge kunne blive uddannet til automontør.

De unge, der blev visiteret til Solhaven, var unge med udadreagerende adfærd, unge med massive adfærdsproblemer, unge med psykiatriske diagnoser som krævede pædagogisk støtte, unge med misbrug, unge der har begået kriminalitet, unge med mange forgæves anbringelser

---

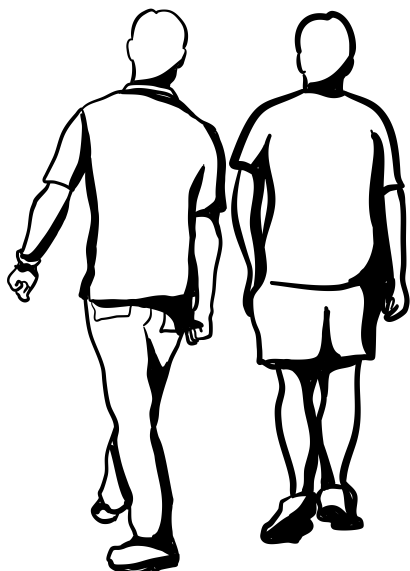
Sanne Thrige Virenfeldt blev i august 2011 familiens første akademiker, da hun strøg gennem jurastudiet på rekordtid på Aarhus Universitet. Når Sanne på en måde blev særligt overvældet, da retssagen mod hendes far begyndte at rulle i 2012, skyldtes det hendes særlige position som nyuddannet og idealistisk jurist med stor tiltro til det danske justitsvæsens kvalitet og retfærdighed. Hvad hun i de år, hvor den mere end toårige efterforskning med to kriminalbetjente på sagen stod på, blev vidne til af politiinkompetence og regelbrud fik universitetslærdommen og det ideelle i jura lærebøgerne til at krakelere. Det, der skulle have været et uddannelsesmæssigt og statusgivende løft, et mønsterbrud i familiesammenhæng, blev til et åg for den unge jurist.

I en lang periode fyldte Solhaven-sagen alt i både familien Virenfeldts og Farsø bys liv. Hvis ikke Solhaven tidligere havde været landskendt, så blev opholdsstedet det nu. Omkring september, da Solhaven på grund af den verserende retssag gik konkurs, fik det voldsomme psykiske konsekvenser.

Et følelsesmæssigt kaos dominerede hele familien på en måde, der til tider gjorde det vanskeligt at holde tæt sammen mod den ydre fjende. Kunne børnene fx tillade sig at få det dårligt, når nu det var far og mor, der måtte stå for det værste?

Sanne blev en meget vigtig aktør i sagen mod Solhaven. Hun gik ned psykisk på et tidspunkt, men viste sig "fremadrettet", som det hedder i vore dage, at være sej og trodsig. Hun havde brug for at vise verden, at de ikke skulle smadre Solhaven og hendes far. I januar 2014 besluttede hun at få en meget synlig tatovering på armen: "Daddy is my hero ♥".

2011

Børnerådet kontakter Solhaven med henblik på, at unge fra Solhaven skal deltage i undersøgelse om unge anbragtes forhold.

2012

Børnerådet v/ Lisbeth Zornig besøger Solhaven

2012

Søren Virenfeldt præsenteres for sigtelser, bliver herefter fremstillet i grundlovsforhør og efterfølgende løsladt, idet dommeren finder grundlaget for tyndt.

2012

DR ved Ulrik Haagerup og Mikkel Bech begynder sine undersøgelser af Solhaven.

2013

Marts: anklageskrift med 74 punkter udsendes.

2013

August Solhaven lukker og går konkurs.

2013

Henrik Rindom henvender sig til Nordjyllands Politi som ekspert i Solhavens forhold.

2013

September Retssagen starter.

2015

Solhaven bliver frikendt i alle anklager.

PointBiler

PointBiler

værksted for alle...

VI MATCHER "ALLE" PRISER

INDGANG

3 års Garanti

BILMESSEN

 BILMESSEN
-for alle-

Afsnit 2

Solhaven og de positive medier

Et transparent opholdssted med et utal af (minister)besøg

Forud for og under den store retssag mod Solhaven i årene 2013-2015 var opholdsstedet udsat for en regulær mediehetz, som til tider antog karakter af folkedomstol. Medierne havde skiftet rolle fra vagthund til jagthund, og de kilder, som de benyttede sig af, var alle udvalgte til at enten dømme Solhaven skyldig uden rettergang, eller i det mindste antyde, at alt pegede på stedets skyld i systematisk vold mod de anbragte unge. Stik modsat den positive interesse som stedet oplevede fra både politikere, befolkning og medier i 1990'erne. Også den socialpædagogiske fagpresse, i form af socialpædagogernes fagforeningsblad "Socialpædagogen", skrev dengang udførligt om dette nye socialpædagogiske opholdssted, som var opstået på ruinerne af et af den traditionelle institutionsverdens flagskibe, Statsungdomshjemmet Vitskøl Kloster i Ranum, ikke langt fra Farsø. I marts 1993 præsenteredes Solhaven således med et stort foto af en ung til hest på forsiden af 'Socialpædagogen' under overskriften "Sidste chance" som et sted, hvor man holder af de unge, som resten af Danmark støder fra sig i væmmelse og afmagt: "Ingen er for farlig eller vanskelig til Solhaven".

I 1997, hvor Solhaven netop havde haft 10-års fødselsdag, skriver redaktør Kurt Ladefoged om stedets nye forsøg med at lave en åben observationsafdeling i Hvalpsund ved Limfjorden som alternativ til de traditionelle observationsophold på sikrede institutioner. Åbenhed og faglig interesse præger forholdet mellem fagforeningsbladet og Solhaven-lederne Søren Virenfeldt og Jørgen Toft Kristensen, der stod bag forsøget med det hus for fire måneders observationsophold for fire unge, som

Der var ellers ofte tale om lidt sensationsprægede og overfladiske beskrivelser i aviserne, hvor de grundlæggende kvaliteter ved Solhaven som omsorg, uddannelse, et meget aktivt fritidsliv og ikke mindst inddragelsen af nærsamfundets arbejdspladser i pædagogikken blev nedprioriteret eller var helt fraværende i artiklerne. Et forhold som ikke kun kan tilskrives journalisterne. Således har jeg flere gange, da mit samarbejde med Søren blev mere personligt, sagt til ham, "Husk nu det med skole og uddannelse!" inden han skulle mødes med en journalist eller ud at holde foredrag i Lions Club, Rotary og lignende interesserede borgersammenslutninger i det nordjyske. ■

alle ellers ville have været på sikrede institutioner. Jeg fulgte forsøget og skrev i 1996 rapporten "Et helt almindeligt hus i Hvalpsund" samt en kronik i Politiken "Voldspakken i Hvalpsund" (24.1.1997).

Den socialpædagogiske fagforenings faglige interesse for Solhaven var naturligvis af stor betydning for Solhaven og stedets omdømme inden for de professionelle felter. En faglig medvind som også kom min bog, "Det er så fucking træls", om stedet i 1999 til gode. "Socialpædagogik" kastede i en anmeldelse af bogen et positivt lys på Solhaven. Men så var det også slut med den positive opmærksomhed! I 00'erne og videre frem har der ikke kun været kold luft fra den socialpædagogiske fagforenings top over for Solhaven. Socialpædagogernes Landsforbund og forbundets formand Benny Andersen har systematisk vendt sig mod Solhaven primært ud fra et uddannelsesmantra. De ansatte på Solhaven har ikke, for 75%'s vedkommende, gået på et socialpædagogisk seminarium, eller det der i dag hedder en professionshøjskole. Hele stedets profil, at ansatte skulle have de rette personlige kompetencer og være egnede til jobbet tilsat uddannelse på jobbet, var ikke spiseligt for fagforeningen. Nu var det afgørende, at de ansatte havde en statslig pædagogisk teoridomineret generalisteksamen.

Søren Virenfeldt har i mange år været medlem af Socialpædagogernes Landsforbund, og han måtte i 00'erne benytte sig af dette medlemskab til at forsvare sig i læserbreve mod de mange urigtige ting, der blev skrevet om Solhaven. Fagforeningen har således en udmærket og demokratisk regel om, at alle medlemmer har ret til at få trykt u-censurerede, dvs. ikke redigerede læserbreve, indtil en vis størrelse. En mulighed Søren benyttede sig af i rigt mål. Socialpædagogernes formand Benny Andersen har aldrig villet tage mod en invitation til at besøge Solhaven og høre nærmere om stedets pædagogik. Andersens gennem flere år vedholdende mistænkeliggørelse af det private opholdssted har i forhold til medierne fungeret mest effektivt uden personligt faktatjek.

Ingen er uanbringelige

Pointen i det følgende er imidlertid, at Solhaven også i en årrække har være godt mediestof på grund af det gode, som stedet ansås at stå for. I Farsø tog man sig af de unge, som Benny Andersens medlemmer havde droppet på de traditionelle døgninstitutioner landet over. De unge som blev smidt ud, og på et tidspunkt som gruppe blev beteg-

net som "uanbringelige unge". Solhaven blev således i medierne fremstillet som stedet for "de uanbringelige unge" (i Sverige brugte man på det tidspunkt ordet "værstinger" om denne gruppe af unge). Et opholdssted hvor de unge ikke blev bortvist, og som forkastede betegnelsen "uanbringelig". I den store samling af avisudklip finder man overskrifter som "Det sidste stoppested før håbløsheden" (Jyllands-Posten), "Solhaven er sidste chance" (Ålborg Stiftstidende), "Uanbringelige unge får en chance i Solhaven" (Nordjyske), "Solhaven satte sig på Niels" (Jyllands-Posten), "Han vender tingene på hovedet" (Nordjyske) osv. Et kæmpeportræt af Søren Virenfeldt som "Ugens menneske" i Nordjyske Weekend (23.11. 2010) rammer den nerve, som mange efterfølgende standspersoner og medier ikke kunne finde frem til. At denne Virenfeldt "altid har haft det godt med skæve og utilpassede eksistenser". Ja, overskriften inde i avisens weekend-tillæg er nok rigtig: Søren er meget tilpas med de utilpassede. Og som historien skulle vise, så er han selv både skæv og utilpasset set i forhold til gængse lineal-normer.

Kærlighed i døgn drift

Det mente journalisten Jens Gaardbo i hvert fald, da han havde Søren i studiet for at blive interviewet i "Gaardbo på P1", "et samtaleprogram med modige mennesker". Det var Gaardbo's opfattelse, at Søren Virenfeldt var en af dem, der tør følge deres hjerte i hverdagen: "Dem, der tør være på tværs - måske endog af deres egne - uden at

være kværlanter. Det er mennesker, som har turdet gå imod strømmen og har taget de knubs og konsekvenser, der fulgte med".

Der var ellers ofte tale om lidt sensationsprægede og overfladiske beskrivelser i aviserne, hvor de grundlæggende kvaliteter ved Solhaven som omsorg, uddannelse, et meget aktivt fritidsliv og ikke mindst inddragelsen af nærsamfundets arbejdspladser i pædagogikken blev nedprioriteret eller var helt fraværende i artiklerne. Et forhold som ikke kun kan tilskrives journalisterne. Således har jeg flere gange, da mit samarbejde med Søren blev mere personligt, sagt til ham, "Husk nu det med skole og uddannelse!" inden han skulle mødes med en journalist eller ud at holde foredrag i Lions Club, Rotary og lignende interesserede borgersammenslutninger i det nordjyske. Det var mit indtryk, at Søren med sin spontane person til tider var så ivrig efter "at levere varen", at han "glemte" de mere grundlæggende ting, fordi han udmærket vidste, at det var det dramatiske liv sammen med disse unge, som havde interesse ude omkring. Journalister var i almindelighed interesserede i de ekstreme cases, de ville altid gerne præsentere en *true* "uanbringelig ung" for deres læsere. Her var de ansatte imidlertid underlagt lovgivningens tavshedspligt, så skulle en ung træde frem for medierne i eget navn, skulle det være en over 18-årig med opholdet bag sig, og som fx var i efterværn. Således da Ålborg Stiftstidende under overskriften "På tæt hold af de uanbringelige" besøgte Solhaven i 1999, og den tidligere elev Niels på et foto

stod frem i samtale med den besøgende indenrigsminister Thorkild Simonsen. Billedteksten var symptomatisk for mediernes positive skrivelser om Solhaven i 1990'erne:

”Interessen for Solhaven er blevet stor. Blandt de tre ministre, der har besøgt institutionen inden for kort tid, er indenrigsminister Thorkild Simonsen her i snak med Niels, som Stiftstidende tidligere har fulgt. Han blev stemplet som uanbringelig og anbragt på Solhaven med baggrund i et hårrejsende synderegister. I dag er han en velfungerende ung og godt i gang med at uddanne sig til eksportchauffør. I baggrunden forstander Søren Virenfeldt.”

Måske er forklaringen på den mere ambitiøse artikel i Weekendavisen, at journalisten Ina Kjøge Pedersen foruden at være journalist også er uddannet antropolog. I hvert fald er hendes helside den 19.-25. november 1999 den avisartikel, som giver den mest dækkende reportage af pædagogikken i Farsø:

”Solhaven er et gammeldags opdragelsessted, hvor ildsjæle knokler med unge på afveje og glemmer alt om overenskomster og faggrænser. Filosofien er, at man ikke kan skille hjerte fra professionalismisme”.

Denne antropolog-journalist havde fået fat i, at Solhaven var gammeldags i den forstand, at stedet arbejdede meget eksplicit på *normalisering*: ”Udvisning og krav om lukkede institutioner er myndighedernes svar på ”uanbringelige” unges kriminalitet. Et sted i Himmerland gør man noget andet. Her får de unge opdragelse, arbejde, B&O-fjernsyn og kærlighed i døgn drift”.

Som det hedder i en anden avisoverskrift, så betragtede Solhaven sig gerne som et sted for ”Genopdragelse til livet” (Berlingske Tidende), altså en bekendelse til gammeldags dyder. Den særlige organisationsform, det stærke fokus på skolegang og arbejde/lærepladser og det personlige engagement fra medarbejdernes side: ”Vi er som plejeforældre, men har bare ikke de unge boende hjemme hos os”, var på det tidspunkt en ny cocktail i dansk socialpædagogik.

Karikeret image

En ellers positiv fremtræden i medierne havde imidlertid også nogle negative sideeffekter. Således i et opslag over to hele sider i Ekstra Bladet den 10.10. 1995 med den vulgære overskrift ”Vi tager kun de

værste” ved siden af et stort portrætfoto taget nedefra og op af de to ”velvoksne” grundlæggere af Solhaven, Søren Virenfeldt og Jørgen Toft. Artiklen var for så vidt indholdsrig og oplysende. Og dens store portræt af en ung, der ved hjælp af Solhaven ”er kommet op til overfladen” gjorde indtryk. Også selv om den unge omtales som ”en møgunge” af lederne, da de fik ham på Solhaven. En lokal sprogbrug som senere gav stedet problemer med sprogpolitiet, hvad de selv ikke rigtigt kunne forstå. For Solhaven bestod den alvorligste stigmatisering jo i at kalde de unge for ”uanbringelige”. I forbindelse med den store artikel i Ekstra Bladet må Solhaven-lederne døje med den billedtekst, som træder frem, at her skal man være stor, ”velvoksen”, for at blive ansat som pædagog. Inde i teksten har Jørgen Toft imidlertid forsøgt at fortælle, at der også er ansat små pædagoger på stedet. Som tilmed i billedteksten af redaktionssekretæren misvisende omtales som et ”anarkist-projekt”. Solhaven og anarkisme? En misvisende sammenkobling som ingen mening giver, som det gjorde, da stedets forløbere som alternativ børne- og ungeforsorg, kollektiverne Fjordhøj og Majgården, i 1970'erne var en del af en anarkistisk kollektiv bevægelse i Danmark.

Det, at man angiveligt skulle veje mindst 100 kilo for at blive ansat på Solhaven, kommer til at forfølge stedet gennem årene som en del af et karikeret image, hvor ingen tilsyneladende har orket at samle hele personalegruppen til kollektiv fotografering. Som det var tilfældet, da retssagen startede ved retten i Aalborg i 2013. Her sad de 11 tiltalte side om side og udgjorde et billede på en statistisk normalfordelingskurve, hvad størrelse og vægt angår.

Den mest alvorlige mediebof dengang i Ekstra Bladet var imidlertid formuleringen, at hemmeligheden bag stedets filosofi bestod i, at ”kun en dårlig pædagog får bank” (af de unge). Dette relateres til de ansattes fysiske volumen, og uanset om formuleringen skulle være benyttet af enten Jørgen Toft eller Søren Virenfeldt i interviewet, så kommer den, taget ud af sammenhængen, til at leve sit eget liv blandt ikke mindst mange af Benny Andersens medlemmer. Og får også en fremtrædende plads mange år senere i forbindelse med retssagen.

Fokus i mediernes fortælling om livet på Solhaven bliver på koblingen mellem fysisk store ansatte mænd og de unge anbragte, ikke på at Solhaven udvikler en pædagogik uden låste døre og lukkede afsnit og uden bortvisninger af de unge i tide og utide. Således også i en

kæmpereportage i dagbladet Aktuelt i 2001, hvor overskriften lyder "Sidste station: SOLHAVEN", og hvor denne station er sidste *sociale* stop, inden fængslerne åbner sine porte for de unge. Også i denne reportage lyder det, at disse unge har skræmt pædagogerne på et utal af institutioner, "men på Solhaven i Farsø lader de voksne sig ikke skræmme." På trods af et forstående afsnit i reportagen med den ægte Solhaven-overskrift "Forstående fasthed", er det billedet af de ansattes fysiske fasthed, der står i forgrunden.

Pædagogisk stod Solhaven over for en del anbragte unge med det karaktertræk, at den form for adfærd, der har ført til anbringelsen, ikke er noget, de selv kan gøre for. Flere år som marginaliseret har lært dem, at både løgne og undgåelse af personligt ansvar kan være en hjælp for at overleve. En typisk afværgemekanisme er således, at det er de andres skyld, det er skolens og samfundets skyld.

Pædagogisk har sådanne unge ingen glæde af at blive mødt med medlidenhed fra personalets side, da det blot vil fratage dem deres selvrespekt og frihed og cementerer dem i en offerrolle. Når min bog om Solhaven og de unge i 1999 fik titlen "Det er så fucking træls!" (et udbrud fra en ung), var det ingen tilfældighed. I modsætning til indsættelse i fængsler indebar en Solhaven-anbringelse, at man fik en social mulighed for at starte på ny. Ny adfærd og uddannelse var de muligheder, som tilbød sig for at kunne udholde "fucking trælse"-ting som at skulle i seng om aftenen, stå op om morgenen og enten være på en arbejdsplads eller i uddannelse, ikke ryge hash, begå vold osv.

At de ansatte på Solhaven reelt betragtede de unge som ofre for deres negative sociale arv, er en anden ting. Det kunne man aflæse af det helt særlige forhold på Solhaven, at mange ansatte brød med den traditionelle professionelle norm om ikke at blande det personlige og professionelle med det private. Det var således en almindelig praksis, at ansatte på Solhaven tog unge med hjem i privaten, hvor de unge lærte de ansattes familier at kende. Jeg har gennem årene ved gentagne lejligheder mødt unge i blandt andet Virenfeldt'ernes hjem, hvilket jeg kun kan se som en form for "medlidenhedsgerning", der lå uden for konsekvenspædagogikkens domæne. Baggrunden for bruddet med den professionelle norm var det personlige engagement og de ansattes viden om, at disse unge aldrig havde oplevet, hvad en normal familie er for noget. Så der lå selvfølgelig også et resocialiseringsperspektiv i det. Der har været en flydende overgang mellem

---

Pædagogisk stod Solhaven over for en del anbragte unge med det karaktertræk, at den form for adfærd, der har ført til anbringelsen, ikke er noget, de selv kan gøre for. Flere år som marginaliseret har lært dem, at både løgne og undgåelse af personligt ansvar kan være en hjælp for at overleve. En typisk afværgemekanisme er således, at det er de andres skyld, det er skolens og samfundets skyld. ■

---

institution og familiepleje, for i familieplejen gælder det jo, at det er plejefamiliens privathed og normalitet, der skal være virksom for anbringelsen.

Valfart til Solhaven

En særlig form for mediebevågenhed blev Solhaven tildelt, når landets toppolitikere, borgmestre, kommunale socialudvalg og regionspolitikere, i stigende grad begyndte at valfarte til Farsø. Næppe nogen dansk døgninstitution har haft så mange ministre på besøg som Solhaven. Dels var det god reklame for det private opholdssted, dels var det almindeligt, at politikerne havde tippet til en avis, at de skulle besøge "de uanbringelige" på Solhaven. Et besøg som for det meste bundede i genuin interesse for de unge, men som også kunne demonstrere politikernes sociale ansvarlighed over for de udstødte i samfundet.

En særlig opmærksomhed fik det dobbelte ministerbesøg i 1997, hvor justitsminister Frank Jensen var på Solhaven om formiddagen og socialminister Karen Jespersen om eftermiddagen. Jeg var selv sammen med ministersekretærer og øvrigt følge en del af rundvisningen i huse og på værksteder.

Lokalt valgte politikere som Venstres Karsten Lauritzen (Nordjyllands Storkreds) og SF's Pernille Vigsø Bagge (også Nordjylland) har også besøgt Solhaven. Lauritzen flere gange, herunder også mens Solhaven var under anklage for vold mod eleverne. Han var den eneste toppolitiker, som turde røre ved stedet, mens hetzen stod på, og han skrev således et indlæg på en Jyllands-Posten blog den 28.2. 2012 under overskriften "Faktatjek jer selv, DR": "Indimellem kunne DR have godt af at rette faktatjekkets spotlight mod DR selv. Sagen om opholdsstedet Solhaven i Farsø kan meget vel være det seneste eksempel. Det ville klæde DR at lade Detektor faktatjekke DR's udsendelse om Solhaven. Og hvis DR ikke tør, var det måske en sag for Jyllands-Posten?"

Men ellers var der for det meste tale om ret korte og formelle besøg af politikere som Villy Søvndal, Anne Baastrup, socialministrene Eva Kjær og Henriette Kjær, de konservatives Helge Adam Møller sammen med Rigsadvokaten og folketingets voldspakkeudvalg m.fl.

Solhaven og 'Mor Karen'

For Karen Jespersen var dette besøg imidlertid kun et ud af flere, og Solhaven fik et særligt forhold til Karen Jespersen, der ofte både her og andre steder blev kærligt omtalt som "Mor Karen". Hun var landets socialdemokratiske socialminister i to omgange. Første gang fra januar 1993 til januar 1994 og igen fra 1994 til 2000. I 1999 udgav hun sin vision om en fornyelse af det danske velfærdssamfund "Opgør med den ny fattigdom". En socialpolitisk fornyelse som det så ud for en socialdemokrat, og i hvilken hun inddrog Søren Virenfeldt og Solhaven i et helt kapitel med overskriften "Fra voldelig til velfungerende ung. Kontakt til andre mennesker ændrer de vilde unge" (s. 100-119).

Karen Jespersen havde gode forudsætninger for at skrive dette kapitel om Solhaven, da hun netop i en årrække havde haft kontakt med opholdsstedet. Hun havde i den forbindelse vist en evne til at kommunikere med de unge, hvis tillid hun ofte fik i kraft af en særlig umiddelbarhed i kommunikationen med dem. Nedenfor følger et ret langt citat fra bogen, som udover at vise Karen Jespersens opfattelse af Solhaven også rammer stedets egen opfattelse af det pædagogiske arbejde meget præcist:

"Der er dem, der mener, at adfærdsvanskelige, belastede og voldelige unge mennesker

selv er ude om det, og at de skal straffes, for så er samfundet da fri for dem så længe. Andre mener, at de er ofre for ulykkelige omstændigheder, at det er synd for dem, og at de er så ødelagte, at man ikke kan stille krav til dem. De bliver kaldt "uanbringelige", tidligt skadede, karakterafvigere o.l.

Jeg er uenig i begge teorier. Jeg mener, at de bygger på den forkerte forudsætning, at de unge ikke har mulighed for at forbedre sig. Jeg tror på, at de unge kan ændre sig, hvis de bliver påvirket på den rigtige måde. Vi skal have en holdning til de unge, der både er mere "blød", end vi er vant til, og mere "skrap", det vil sige mere menneskelig og håndfast. De unge skal opleve, at der er voksne, der er ægte engagerede i deres ve og vel, og også lader dem mærke, at det har konsekvenser, når de laver noget skidt. Heldigvis udgør denne holdning en ny stærk tendens i det socialpædagogiske arbejde med belastede unge. En af de mest markante repræsentanter for den nye holdning til arbejdet med de unge er det socialpædagogiske opholdssted Solhaven. Jeg har besøgt Solhaven flere gange og brugt personalet som udviklingskonsulenter. De unge på Solhaven er ofte opgivet af andre. Det er unge, der har diagnoser som f.eks. tidligt skadet, grænsepsykotisk og psykopatisk samt unge, der har begået grove forbrydelser. Det er holdningen på Solhaven, at de unge kun kan ændre sig gennem samspillet

med andre mennesker. Gode menneskelige relationer er den bedst medicin, man kan give de unge. Og helst relationer til handlende og kreative mennesker." (s. 100-103)

Karen Jespersen havde stor tiltro til Solhagens slogan, at dette var et sted "med mange voksne for unge". Men hun vidste også, at opdragelse og pædagogik alene ikke kunne få de unge ud af skidtet. Der skulle også være en ikke-pædagogisk virkelighed, i form af arbejdspladser, foreninger og lokalsamfund, i spil. Hun mødte under sine besøg på Solhaven hele tiden unge, der var i praktik, var arbejdsdrenge eller i lære på Farsø og omegns virksomheder. Denne del af institutionens udvidede domæne var årsagen til, at Karen Jespersen i 1999 inviterede mig til at holde oplæg ved et stort arrangement på Base Camp på Holmen i København. Ministeren havde "virksomhedernes sociale medansvar" (for socialpolitikken) som et af hendes politiske profilområder, og hovedbegivenheden ved arrangementet på Holmen var Prinsesse Alexandras overrækkelse af Årets Netværks Pris for socialt ansvar 1999 på vegne af Det Nationale Netværk af Virksomhedsledere.

Jeg blev "clearet" af en ministersekretær, men vidste allerede, at Socialministeren satte pris på min bog om Solhaven. Så selv

om Solhaven og byen Farsø ikke var med i priskampen var det en fornøjelse at få lov til at berette for et absolut ikke-socialarbejder publikum (jeg sad hele dagen på forreste række ved siden af to andre indledere, direktør Hans Skov Christensen fra Dansk Industri og Erik Bonnerup fra Danica).

Det hele var meget fint og fjernt fra hverdagen i Farsø, så der var ikke inviteret unge med til arrangementet. Ministeren gik imidlertid med til, at jeg måtte tage fire unge med, hvis jeg garanterede, at de kunne opføre sig ordentligt. Hvad de gjorde sammen med Søren Virenfeldt og en medarbejder fra Solhavens værksted. Det lille selskab sad bagest i salen, og i hvert fald de unge kedede sig bravt. I en pause gik jeg ned til deres bord for at høre, hvordan det gik. Gab! Men kunne jeg ikke få "hende Lene" (konferencens ordstyrer, tv-studieværten Lene Johansen) med ned til deres bord? Det var ikke noget problem for Lene Johansen, som kom og hilste på og udvekslede nogle ord med de unge, som formodentlig tilbage i Farsø berettede om dette rendezvous som dagens største begivenhed.

Således i Karen Jespersens og Solhavens honeymoon-dage. Sidenhen, i 2007, skiftede den tidligere VS'er Jespersen igen politisk farve, idet hun meldte sig ud af Socialdemo-

kratiet og ind i Venstre. I januar 2012 ophørte "Mor Karen's" moderrolle endegyldigt, i hvert fald for indvandrerunge, da hun sammen med ægteemanden Ralf Pittelkow startede den højreorienterede og muslimfjendske "Den Korte Avis". I årene hvor Solhaven blev massivt angrebet i medierne, var Karen Jespersen tavs. Og da Solhaven blev frifundet for alle anklager ved retten i Aalborg, forventede Søren Virenfeldt, at hun måske ville ytre sig, da frifindelsen på en måde jo også gjaldt hende. Karen Jespersen forblev imidlertid tavs, og hun har ikke svaret på en henvendelse fra Søren. Måske er logikken, at Solhaven, hvor ca. halvdelen af de anbragte havde immigrantbaggrund, ikke er noget man skal røre ved, da stedet jo ikke diskriminerer mellem danske og "udenlandske" unge.

Der er vist ikke tvivl om, at Solhaven som døgnanbringelsessted for unge har Danmarks rekord i ministerbesøg. Hertil kommer det mere upåagtede, at mange pædagoger, også fra Sverige, besøgte Solhaven for at lære og få inspiration. ■

Der foreligger ikke nogen egentlig vandtæt oversigt over de politiske besøgendes navne og antal på Solhaven. Men der er vist ikke tvivl om, at Solhaven som døgnanbringelsessted for unge har Danmarks rekord i ministerbesøg. Hertil kommer det mere upåagtede, at mange pædagoger, også fra Sverige, besøgte Solhaven for at lære og få inspiration. Nogle var endog i praktik på Solhaven, selv om de i forvejen havde gennemført en pædagoguddannelse. På et tidspunkt blev de mange besøgende et problem for arbejdet med de unge, og det blev besluttet, at der kun var åbent en dag om ugen for besøgende.

Det er svært at læse noget partipolitisk ud af de mange politikerbesøg. De repræsenterede partier på Solhavens besøgsliste omfatter såvel venstrefløjspartiet SF og Socialdemokratiet som de borgerlige partier Venstre og Konservative. Måske kan det undre, at Dansk Folkeparti ikke har vist sin interesse, de måtte da have en vis sympati for Solhavens "konsekvenspædagogik", når de nu var så *tough on crime*. DF har da også interesseret sig for Solhaven, men det på en meget usædvanlig og ubehagelig måde.

I foråret 2001 fik Søren Virenfeldt således en henvendelse fra den tidligere rødstrømpe og venstreorienterede Ulla Dahlerup, der ville besøge Solhaven og interviewe dens ledere. Hun præsenterede sig som en konsulent lønnet af Folketinget, der skulle rejse rundt i landet for at finde ud af, hvad der virker i behandlingen af især indvandrere-unge. Dahlerup blev modtaget i Himmerland som alle andre, og da hun rejste tilbage til København igen, var der enighed om, at Solhaven skulle have hendes artikel til gennemsyn for at undgå faktuelle fejl og optræden af personfølsomme oplysninger i artiklen. Lederne på Solhaven modtog imidlertid aldrig artiklen til gennemsyn. Først da Søren Virenfeldt blev ringet op af en journalist fra Ekstra Bladet gik det op for ham, at han, Jørgen Toft og Solhaven figurerede i en anti-muslimsk bog udgivet af Dansk Folkepartis Folketingsgruppe med titlen "Danmarks fremtid. Dit land – dit valg...".

Afsnit 3

Anbringelser

Godt mediestof

Retssagen mod Solhaven, med dens enorme volumen, ville ikke være tænkelig i et samfund uden medier. Medierne har motiveret anklagemyndighed og politi til at tro, at de med forfølgelsen af Solhavens leder og medarbejdere havde gang i noget væsentligt, som de kan meritere sig på i en retssal og vinde befolkningens og politikeres gunst med. Og politiet har på sin side fodret den sultne presse med stof til gode gerningsmand-offer historier, der kan stimulere oplags- og seertal. Tryller man medierne ud af ligningen, ville der imidlertid højst være en Solhaven-sag med et par anklagepunkter - ikke en kæmpesag hvor hele institutionen blev anklaget for at basere sit pædagogiske arbejde på systematisk brug af fysisk magt og vold praktiseret ulovligt af bogstavelig talt samtlige medarbejdere.

- Også historisk

Anbringelse af børn på institution har tilbage fra 1900-tallets begyndelse været medieguf. Da Danmark fik sin første Børnelov i 1905 (Lov om behandling af forbryderiske og forsømte børn og unge), var det således journalist og redaktør Peter Sabroe (1867-1913), der effektivt udnyttede pressen i sin kamp for at forbedre anbragte børns vilkår. Han blev Socialdemokratiets ordfører i forhandlingerne om Børneloven og gjorde sig til talsmand for indførelsen af myndighedernes ret til tvangsfjernelser. Sabroe troede på, at fjernelse af børn fra deres dårlige forældre til gode børnehjem kunne redde børnene. Stor må hans skuffelse have været, da han i årene lige efter Børnelo-

vens ikrafttræden måtte ty til medierne for at afsløre tilstandene på børnehjem som Flakkebjerg, Hebron, Godhavn, Jægerspris m.fl. De biologiske forældre var blevet erstattet med sadistiske børnehjemsforstandere og pryglende skolelærere. Megen af den tids børneforsorg viste sig at være børnemishandling.

Peter Sabroe benyttede sig konsekvent af enkeltsager, som han fik eksponeret for politikerne via aviserne. Og han generede sig ikke for at gå til "kapitalistaviserne" med en historie, hvilket indbragte ham kritik fra ledelsen i Socialdemokratiet i en tid, hvor klasse modsætningerne var meget anderledes, end tilfældet er det i dag. Selvom Sabroe for det meste havde ret i sin kritik, bragte hans indignerede enkeltsagskampe ham i miskredit i Socialdemokratiet, hvor kampen gjaldt det mere systemiske og indførelse af socialismen. Sabroe ender med, også af andre grunde, at blive ekskluderet fra partiet.

Navnet Godhavn, en døgninstitution beliggende i Tisvildeleje i Nordsjælland, blev i 2005 og årene frem overskriften på en moderne Peter Sabroe mediekrønike. I 2005 stiftede nogle tidligere anbragte, nu voksne mænd, Foreningen Godhavnsdrengene (nyt navn: Landsforeningen Godhavnsdrengene i 2008). Alvorlige anklager om vanrøgt og seksuelle overgreb fra personalets side dengang i 1960-70'erne blev lagt frem med kravet om erstatning og en undskyldning fra statens side til ofrene for denne misrøgt.

I en tid, hvor der nærmest var gået inflation i undskyldninger fra det offentlige side, burde det på baggrund af en massiv mediedækning have været en let sag for Godhavnsdrengene at opnå denne undskyldning fra de aktuelt politisk ansvarlige. Men det var en lang og sej kamp. Det lykkes dog i august 2019, da statsminister Mette Frederiksen gav en offentlig undskyldning. Godhavnsdrengene blev til gengæld overstrømmet med sympati i medier og befolkning. Det er der kommet en videnskabelig undersøgelse "Godhavnsrapporten" (2011), en skønlitterær roman "Drengen fra Godhavn" (2015) og en dramafilm "Der kommer en dag" (2016) bygget over de triste personlige beretninger fra den periodes børnehjemsliv, ud af. Ikke mindst roman og film har nået et stort publikum, "den almindelige dansker", og medvirket til forståelse for det rimelige i kravet om en undskyldning. Og som det andetsteds i bogen her vises, har Godhavn-sagen været en inspiration for Børnerådets formand (2010-2012) Lisbeth Zornig Andersen, der nok betragtede Solhaven som vor tids Godhavn.

Godhavnsbank

Den flerårige fløjten om Godhavnsdrengene var, som på Peter Sabroes tid, baseret på enkeltskæbner og *case-journalistik*. Det billede, der blev tegnet i medierne, var sort-hvidt, ofrene var de anbragte, og de ansatte var bødderne. Svagheden ved *case-journalistik* kan være denne form for journalistisk given afkald på refleksion og systemisk analyse (og her ser vi bort fra tidligere socialminister Ritt Bjerregaards OECD-tale i 1980 om socialpolitik som en politik, der skal mildne kapitalismens overgreb og gøre livet mere bekvemt for os normale uden for institutionerne).

Hverken Peter Sabroe eller hans journalistiske efterfølgere i Godhavnsagen beskæftigede sig med selve det socialpolitiske i anbringelsessystemet: hvad og hvem drager fordel af, at et stort antal børn, herunder mange over den kriminelle lavalder, klumpes sammen i store hierarkisk opbyggede anstalter i landlige omgivelser? For denne ophobning af utilpassede og vanskelige børn, som ikke mindst skolen var taknemlig over at slippe af med, udviklede jo nærmest per automatik deres egen subkultur på anstalterne, hvor de anbragte opdragede mere på hinanden end personalet på dem.

Således også på Godhavn, hvor man ifølge "Godhavnsrapporten" og kapitlet "Overgreb fra ældre drenge" kan læse, at tilfælde

af voldtægt og overgreb af seksuel karakter er forekommet. Man havde også begrebet "Godhavnsbank", hvor elevgruppen afstraffede en elev, som fx har sladret til personalet. Gruppen af elever stillede sig op på en række for at tildele den "skyldige" et slag eller et spark, når denne gik eller løb spidsrod forbi rækken. Ellers var det overgreb internt i i gruppen, som var udbredt: de stærke anbragtes systematiske tæv og mishandling af de svagere anbragte (et forhold som er velkendt i litteraturen om kostskoler, jvf. Jan Guillou's selvbiografiske roman "Ondskaben" om hans voldelige opvækst på en kostskole). Inden for bøddel-offer *case-journalistik*ken, med dens ambitioner om at imponere som "afslørende journalistik", er sådanne forhold imidlertid et forstyrrende element, hvorfor det ganske enkelt udelades i en stærkt redigeret beskrivelse af virkeligheden. Selvom mange af de anbragte var over den kriminelle lavalder, kan *case-journalisterne* ikke rumme den dobbeltheden, at en anbragt voldsom ung på *samme tid* kan betragtes som både offer og gerningsmand.

Denne enøjethed fik sin faglige form i fraser som "det er ikke vores vinkel på spørgsmålet", "vi vinkler vores stof anderledes" osv. Journalisterne ser bort fra afgørende udsnit af virkeligheden for at kunne fremstå mest sensationelt og afslørende. Det komplekse, blikket for magt og system, unddrager sig det journalistiske lys til fordel for personjournalistikkens nære relationer mellem de anbragte børn og de ansatte. Det er som på en berømt Storm P.-tegning, hvor en beruset mand kommer hjem sent ud på natten og står og fumler foran gadedøren. Han kan ikke finde sin nøgle, hvorfor han går lidt længere ned ad gaden til en gadelygte og begynder at lede der. En anden nattegænger passerer forbi og spørger, hvad han leder efter. "Min nøgle", er svaret. "Har du tabt den her?". "Nej, svarer fulderikken, men det er det eneste sted, der er lys...".

Skulle nogle anbragte på Godhavn ikke føle sig som ofre, var de uden interesse for journalisterne, som udelukkende støttede sig til et par udvalgte kilder, der kraftfuldt kunne tegne Godhavn-offerbilledet. At der således på et tidspunkt opstod en konflikt internt i gruppen af tidligere anbragte, kom ikke til offentlighedens kendskab. Men på internettet kunne hvem som helst læse på "Godhavns-siden" under gruppenavnet "Godhavns gutterne", at en gruppe brød ud fra den oprindelige forening og dannede deres egen gruppe under navnet

I Farsø tog man sig af de unge, som man havde droppet på de traditionelle døgninstitutioner landet over. De unge som blev smidt ud, og på et tidspunkt som gruppe blev betegnet som "uanbringelige unge". "Solhave-pædagogik" kunne man blandt andet aflæse i flere små enheder og i det helt særlige forhold på Solhaven, at mange ansatte brød med den traditionelle professionelle norm om ikke at blande det personlige og professionelle med det private. Baggrunden for bruddet med den professionelle norm var det personlige engagement og de ansattes viden om, at disse unge aldrig havde oplevet, hvad en "normal" familie er for noget.

"Godhavns gutterne". De var utilfredse med, at de ledende folk i Godhavnsdrengene opfordrede dem til at lyve om deres tid på Godhavn (gøre det værre end det var), og at de dominerende ledere desuden opbyggede et dominanshierarki, som blot mindede dem om deres tid på Godhavn. Den negative pointe er her, at denne gruppe af tidligere anbragte på Godhavn, lades ude af journalistisk fokus, da den negative case- journalistik ikke kan leve med potentielle positive anbringelseserfaringer.

Således også i Solhavens tilfælde. Den levende og aktive Facebook-side "Støt Søren Virenfeldt og hans livsværk" havde ikke journalisternes interesse, og ingen af de unge, som ytrede sig positivt om deres tid på Solhaven, blev kontaktet af journalister. Nogle af de unge, som henvendte sig direkte til blandt andre journalister på DR, fik det standardsvar, at det positive ikke var DR's vinkel på Solhaven-dækningen.

Sprogbrugen i forbindelse med anbragte børn og unge afspejler sin tid. På Sabroes tid, og også i vid udstrækning i forbindelse med Godhavn, var de ansatte på døgninstitutionerne ganske enkelt onde eller ligefrem "sadister". Der skal med andre ord have været ansatte på institutionerne, der oplever seksuel lyst og tilfredsstillelse ved at påføre de anbragte smerte og ydmygelse.

Skipper Fulton

Noget anderledes forholdt det sig med Mogens Frohn Nielsen (1935-2010), der i 1970-80'erne fyldte meget i medierne med sit skib "Fulton", som var en slags maritim døgninstitution for utilpassede drenge. "Skipper" var en diktatorisk og håndfast opdrager inden for skibets afmålte rammer. Og han er interessant i sammenhængen her, fordi han stort set slap godt fra at uddele øretæver til de anbragte børn. Noget som jo ellers var ulovligt. Når "Skipper" landede en anbragt knægt en lussing, blev det af ledende politikere i medierne gjort til en Guds handling. Venstres kristne folketingsmedlem Bertel Haarder tyede således til Salomons Ordsprog ("Hvo som sparer sit Riis, hader sin Søn; men dem som elsker ham, tugter ham tidlig"), da han i Politiken (19.8. 1981) forsvarede Fulton-skipperen mod kritik med blandt andet denne passage:

"Når han giver én af sine "hvalpe" en omgang for ulydighed mod gældende regler, så viser han dem på én gang kærlighed og respekt.

Hvis han i stedet trak på skulderen og lod det gå ustraffet hen, så ville han vise dem foragt.”

Fulton-skipperen var ret så åbenmundet omkring sin person og sin praksis. Og mange tidligere Fulton-elever har da også udtrykt deres taknemmelighed over hans virke. Alligevel blev han i 1987 anmeldt af 10-12 drenge for vold. Sagen blev efterforsket, og statsadvokaten afgjorde, at der ikke var grundlag for at rejse tiltale. ”Skipper” fik støtte fra én af mange borgerlige beundrere, Venstres Uffe Elle-mann-Jensen, med denne hilsen: ”Kære Skipper. Husk at uanset hvor stort og smukt et hus, du bygger, vil der altid være nogle små hunde, der går og tisser op ad det.”

Knap 20 år efter sin storhedstid var Fulton-skipperen stadigvæk et pædagogisk hit i Venstres top. Partiets formand og statsministerkandidat, Anders Fogh Rasmussen, deltog på et tidspunkt i den socialpædagogiske debat, dog uden at blande Gud ind i det. I.B.T. (den 27.10. 2000) giver den kommende statsminister ”opdragelsesanstalten” en renæssance, når han efterlyser flere hærdebrede pædagoger sat ind i det socialpædagogiske arbejde med utilpassede unge:

”De skal på institutioner, hvor der gælder en særlig håndfast pædagogik. Jeg forestiller mig nogle hærdebrede pædagoger med svulmende overarme, som er i stand til at sætte sig i respekt over for de unge knægte og ikke de der blødsødne danske socialpædagogiske tilbud. Kan I huske Frohn på Fulton? Nogle af skipper Frohn’s knægte giver udtryk for, at én på skrinet virkede mere effektivt end snak i en rundkreds”.

Nogle vil nok mene, at en sådan sætning kan opfattes som en opfordring til vold mod de anbragte, og Fultons nye ledelse fik da også stoppet yderligere Venstre promovoring af en form for pædagogik, de for længst havde forladt. Et underligt kabinet tegner sig hurtigt, så snart det kommer til borgerlige politikeres ønsker om ”stærke mænd” i socialpædagogikken. Den konservative militærmand Helge Adam Møller efterlyser ”flere krav, mere konsekvens og kærlighed”, mens DF’s Carl Christian Ebbesen vil ”have typer som B.S. Christiansen på gaden – ældre pensionerede officerer, der har erfaring med at motivere unge mennesker.” Retspolitikeren Kristian Pihl Lorentzen (Venstre) ønsker på et tidspunkt ”en flåde af Fulton-skibe” sat ind osv.

Reality

Sådanne politiske signaludmeldinger fra politikere havde let adgang til aviserne, som i mellemtiden var blevet overhalet af TV, herunder den særlige genre *reality-tv*. En dokumentarlignende form, som underholder seerne gennem en følelsesmæssig og dramatisk klipning og iscenesættelse af et stort filmråmateriale, der koges voldsomt ned. Det er god reality-underholdning, når skadede børn går ud af deres gode skind, og voksne pædagoger lægger sig oven på dem, indtil de er faldet til ro. Genren hævder, at den vil oplyse og afdække sandheden. Reality-genren viser virkeligheden, men sørger for at virke dramatisk vha. klipning, kamerabevægelser, lyd mv. Store seertal vidner om, at seerne lader sig påvirke af invitationen til at være en flue på væggen. De takker for tv-holdenes invitation til at identificere sig med dem, som tv-holdet har besluttet sig for at præsentere gennem deres konstruerede dokumentar.

Denne form for reality-fjernsyn kommer i 90’erne og 00’erne *big time* til at handle om at give seerne adgang til steder og mennesker, de normalt ikke ville komme tæt på. Og tv-folkene behøver ikke længere tage til Sumatra eller Borneo for at filme ”de vilde”. De kan bare flytte ind på en døgninstitution fyldt med anderledes børn og begynde at filme dér. Det gjorde fx tv-manden Lars Høy, der i næsten et år fulgte de anbragte unge på Bøgholt ved Aarhus. Det kom der ”rystende” dokumentarserier ud af, begrundet med at det er vigtigt at få formidlet levende billeder fra den lukkede institutionsverden. Den kendte tv-vært Bubber ordnede sagen på tre dage, hvor han boede på behandlingshjemmet Himmelbjerggården i Ry for at se, hvordan anbragte børn vokser op i Danmark. Som det hed i forskræp til udsendelsen: ”Mød drengen der aldrig får et kram”, ”Bubber er flere gange i programmet tydeligt berørt”, ”Se det rørende klip”.

I perioden 2010-2012 sendte og gend sendte DR1 en programserie, såkaldt ”beskrivende dokumentarisme”, fra behandlingshjemmet Schuberts Minde. Serien, ”Kæft, trit og flere knus”, var 100 timers tv-optagelser, skarpt vinklet og redigeret ned til seks torsdage, i alt tre timer uden indflydelse fra institutionens side på redigeringen. Tv-holdet inviteres næppe tilbage til Schuberts Minde, for udsendelsen rejste en storm af kritik rettet mod institutionens behandling, som kritikerne mere betragtede som mishandling end behandling. Et centralt punkt i kritikken vedrørte kritikernes, blandt andre en gruppe

psykologer, opfattelse af fysisk fastholdelse af børnene som en del af behandlingen. Institutionens svar på dette kritikpunkt var, at man ikke anså magtanvendelse som en behandlingsmæssig metode eller planlagt aktivitet i forholdet til barnets behandlingsplan. Det var en form for "nødhjælp", som på behørig vis skulle indberettes til tilsynsmyndighederne.

Pointen her er, at oppe mod tv-billeder, medier og opinion har en sådan indvending ikke en chance for at slå igennem. Selv om ingen fagfolk blandt kritikerne havde besøgt Schuberts Minde, stod deres kritik, baseret på tre timers skarpt vinklede tv-billeder, stærkere end en udtalelse fra institutionens leder. Den redaktør ved DR Danmark, som svarede på indvendingerne fra Schuberts Minde, talte således fortsat om "meget konsekvente behandlingsmetoder" og den fysiske fastholdelse som "en del af pædagogikken."

"Det er i detaljen, helheden skal ses", hedder det sig. Denne sandhed slog mig, da en højtuddannet bekendt og universitetslektor spurgte mig, hvad det var, det der med Solhaven. Hun havde kendskab til min forbindelse til opholdsstedet og mente vist, at jeg var en slags medskyldig. På det tidspunkt havde jeg vænnet mig til rollen som medskyldig, selv om jeg ikke som bestyrelsesmedlem blev involveret i noget som helst formelt. Men det var jo medierne, som bestemte folks holdninger til Solhaven. Det var på det tidspunkt gået op for mig, at københavnske akademikere i min omgangskreds generelt intet reelt vidste om "Solhaven-sagen". Og jeg havde gjort det til en vane at svare på mistænkeliggørelsen med et modspørgsmål. "Ja, hvad er det med Solhaven? Hvad har du hørt?"

I tilfældet her var svaret, at nogle ansatte havde misbrugt de anbragte seksuelt, og at der var pædofile ansat på Solhaven. Seksuelt misbrug optrådte imidlertid ikke i det ellers omfattende anklageskrift (det seksuelle fik først sit eget helt bizarre afsnit på Solhaven, da digteren Yahya Hassan blev anbragt, jvf. senere i denne bog). Den gode lektor havde såmænd bare set DR TV. Her var "Solhaven-sagen", som en del af en medieklyngebombe blevet kædet sammen med tidens andre store børnesager, Tønder- og Brønderslev-sagerne, som vedrørte fædre og mødres seksuelle misbrug af små børn. Sager hvor der allerede var afsagt dom, mens Solhaven-sagen i 2012 end ikke var blevet en sag for domstolen endnu.

DR1 fjernede sig fra "den nøgne sandhed" ved at lægge en slagside ind i billedet i forbindelse med indslag om seksuelt misbrugte børn. Denne journalistiske framing eller indramning af nogle "sager" formidles ikke åbent til seerne, men er ubevidst virksom og produktiv i seernes opfattelse af virkeligheden. Solhaven gjorde indsigelse mod DR's stigmatiserende praksis med at benytte stedets logo i sådanne ikke relevante og ydmygende sammenhænge. En indsigelse som blev taget til efterretning, men hvor denne uetiske praksis allerede havde gjort skade blandt andet i forhold til min bekendtes opfattelse af virkeligheden.

Det har været utroligt vanskeligt for kritikere af DR's hetzudsendelser om "volden på Solhaven" at komme igennem til ledelsen. Kun når juraen var indblandet, kunne der nødtvunget gives indrømmelser. Det andet tilfælde, ud over fjernelse af Solhaven-logoet i sager om seksuelt misbrug af små børn kom, da DR Nyheder (25.3. 2013) måtte bringe en berigtigelse. De havde taget forventningens glæde på forskud og erklæret Solhaven for skyldig, endnu inden der var afsagt dom:

"Den 25. marts kl. 19.55 bragte vi historien om, at 12 personer med tilknytning til døgninstitutionen Solhaven var blevet tiltalt for 66 tilfælde af vold eller tvang mod 18 unge. I billedteksten stod der: 12 dømt for vold mod unge anbragte. Det var en højst uheldig fejl, da der blot var rejst tiltale. Vi beklager fejlen!"

Bevidst eller ubevidst, det er meget almindeligt at tiltalt forveksles med dømt, selv om det vel hører med til god dansk børnelærdom, at ingen er skyldige, før de er dømt. Værst for de mistænkeliggjorte er det dog, når "pædofili-kortet" trækkes. Denne modbydelighed udspillede sig i Ekstra Bladet (5.5. 2012) under den store overskrift "Opholdssteder kan være tagselvbord for pædofile". Det var næstformanden for socialpædagogernes fagforening, Marie Sonne, der stod bag udtalelsen. Som hun fulgte op med denne kommentar til hele det private opholdsstedsområde, at "enhver idiot med et hus og et ekstra rum kan etablere et af disse private opholdssteder".

Afsnit 4

Truede børn

Er bedre som ofre end truende unge

Mediernes opfattelse af fænomenet "anbragte børn" er ret barnlig i den forstand, at ordet "børn" hyppigt bruges om det, som i realiteten er "unge". Selv om nogle anbragte unge på Solhaven ofte har opført sig som små børn med en social alder, der er betydeligt lavere end den biologiske, er det vigtigt at fastholde, at Solhaven først og fremmest har været et opholdssted for unge. Solhaven har ikke omtalt sig selv som et sted for anbragte børn, og de tre bøger, der er skrevet om Solhaven, har alle på den ene eller anden måde, ordet "unge" med i titel eller undertitel. Alligevel har det ofte i medierne været "børn", der er blevet mishandlet på stedet. Solhavens angiveligt grove personale arbejder således på et sted med anbragte børn, er det billede, der kommer til at fremstå. Da jeg på et tidspunkt spurgte Søren, hvad han tror, der er baggrunden for, at Solhaven så tit bliver omtalt som en institution for børn, svarer han prompte, at "det virker stærkere i medierne, når det er børn".

Da Børnerådet under den daværende formand, Lisbeth Zornig Andersen, i 2011 lavede en undersøgelse over "anbragte børns oplevelser og erfaringer", fik Søren Virenfeldt en redegørelse for denne undersøgelse fra "Kontoret for børn" i det, der dengang hed Social- og Integrationsministeriet. Selv om skrivelsen er stilet til Søren Virenfeldt, og Solhaven er et sted for unge, tales der konsekvent i den fire sider lange skrivelse om de anbragte børn. Også 17-18årige unge og unge voksne blev benævnt som børn. Udeladelsen af et unge-perspektiv kan have

sine grunde, hvorfor skulle det ellers hedde "Børns Vilkår", "Børnerådet", "Red Barnet", "Børne- og Socialministeriet", "Kontoret for børn" osv.? Disse institutioner og foreninger handler i godhedens navn, og det er lettere at være god over for omsorgssvigtede børn end over for kriminelle unge. Godheden har brug for truede børn, ikke truende unge.

Uskyldige børn eller unge med ansvar?

Hvad angår de mange unge, der gennem årene er blevet anbragt på Solhaven, er opfattelsen af stedet som et sted for børn, hvis familier ikke kan rumme dem, blevet forstyrret af det faktiske forhold, at de anbragte ikke er anbragt af primært omsorgsmæssige grunde, men på grund af de unges antisociale og kriminelle adfærd. Det betyder selvkært ikke, at de unge så skal udsættes for vold og/eller overgreb, men det betyder, at særlige regler og vilkår gælder, når en ung er anbragt på baggrund af en dom eller med baggrund i destruktiv adfærd, om denne adfærd så betyder, at den unge var i fare for sig selv eller andre. De regler og vilkår indeholder altid i et eller andet omfang restriktioner for den unge, selve anbringelsen er desuden i sig selv en restriktion. Med enkelte 14-årige undtagelser har Solhaven således tjent samfundet som et anbringelsessted for unge over den kriminelle lavalder på 15 år. Det børneforsorgsmæssige aspekt indgår her altså i et komplekst mix med et kriminalpolitisk formål. De unge er således over den kriminelle lavalder på 15 år, og dér kommer et spørgsmål om de unge menneskers strafferetlige ansvar ind i billedet.

Offeret der dyrker offerrollen

Cand.polit. Lisbeth Zornig Andersen har været én blandt flere akademisk uddannede kvinder fra middelklassen, som har gjort livet surt for Søren Virenfeldt. Zornig var formand for Børnerådet fra 2010 til 2012, udpeget af Venstres socialminister, Karen Ellemann. Med Lisbeth Zornig som formand brød Socialministeriet traditionen med, at formanden skulle være en fag- og videnperson, som med en faglig profil talte børnenes sag. Selv om Zornig var økonom og akademiker, blev hun først og fremmest udpeget på grund af sin baggrund som offer for seksuelt misbrug og sine anbringelser uden for hjemmet. Og, selvfølgelig, først og fremmest sine bemærkelsesværdige mønsterbrud og dermed følgende værdi som rollemodel for andre anbragte.

Man kan sige, at det personlige blev sat over det faglige, som man også til dels så det i den politiske verden, hvor politikerne var blevet vigtigere end hans eller hendes politik. Lisbeth Zornig udnyttede dette holdnings-skift i Socialministeriet og blev Børnerådets hidtil bedst kendte formand i medierne, hvor hun bl.a. fortalte om sin fascination af

den feministiske hævner Lisbeth Salander i Stieg Larssons krimier: "Jeg kunne være blevet til virkelighedens Lisbeth Salander".

Det er ikke for meget sagt, at Zornig som person erobrede Børnerådet som institution. Hun var Børnerådet og udkonkurrerede på mange måder organisationer som Børns Vilkår og Red Barnet, når det kom til udtalelser og optræden i medierne. Zornig havde med sin skarpe Moder Teresa- profil (hendes slogan for Huset Zornig lød i nogle år "Fornylse") i samfundsbilledet, banet vejen for sin efterfølger, som også blev "en personlighed" frem for en pædagogisk og psykologisk fagperson, nemlig den pensionerede politimand, Per Larsen. Zornig ville have Solhaven lukket, og den nye formand videreførte hendes anti-Solhaven linje og forsøgte i Ekstra Bladet at påvirke retssagen, mens den stadigvæk stod på: "Selv om jeg ikke kender alle detaljerne i den konkrete sag, så tør jeg godt konkludere, at nogle medarbejdere ved Solhaven er gået langt over grænsen for, hvordan man behandler børn og unge på sådan et sted" (27.3. 2013).

Lisbeth Zornig talte de anbragte børns sag på en meget speciel måde, idet hun opfordrede dem til at aflytte pædagogerne med deres mobiltelefoner. Hun hylkede digitaliseringen og fortalte, at hun gerne selv ville have haft muligheden for at optage skjulte samtaler med pædagogerne, da hun var anbragt. Nu kan grænseoverskridende pædagoger ikke længere føle sig sikre, som hun sagde. Jagten gik ind på pædagoger, der taler grimt og hårdt til de anbragte. Er en pædagog vred over en elevs adfærd, skal hans vrede udtrykkes i en korrekt og acceptabel sprogbrug.

I 2012 besøgte Zornig Søren Virenfeldt på Solhaven. Hun ville sikre sig tilladelse til, at stedets unge kunne indgå i en undersøgelse om, hvordan det er at være anbragt: "et børnesyn på anbringelser".

Tilladelsen fik hun uden videre, de anbragte blev lovet anonymitet, og Virenfeldt mærkede ingen skjult dagsorden fra Zornigs side. Stemningen mellem ham og formanden for Børnerådet erindres som have værende fin. Alligevel forekom en detalje Virenfeldt at være meget mystisk: Børnerådsformanden, der var på Solhaven for første (og sidste) gang, sagde nej tak til en rundvisning på opholdsstedet og for muligheden for uformelle snakke med de anbragte. Hvorfor? Var hun virkelig kommet hele vejen til Vesthimmerland fra København for at sidde en times tid på et kontor? Zornig har aldrig siden besøgt Solhaven. Som andre af stedets i offentligheden kendte kritikere undgik hun at tage mod Søren Virenfeldts invitationer og hans velkendte "jeg-har-ikke-noget-atskjule" attitude.

Resultatet blev, at Børnerådet gennemførte to gruppeinterview og tre enkeltinterview med "børneperspektiver" fra i alt otte Solhaven-anbragte "drenge". Det var de anbragtes oplevelser af anbringelsen, Børnerådet ville undersøge, ikke de faktiske og objektive forhold. Oplevelserne gik således direkte ind i undersøgelsesmateriale som data, uden at de anbringende myndigheder eller Solhaven fik mulighed for at se, hvad de måtte være blevet anklaget for. Først i retssalen blev denne oplevelses-diskurs sat over for en objektiv diskurs, der koncentrerede sig om de handlinger, der var eller ikke var begået.

Børnerådet fandt, at især to børn umiddelbart trivedes meget dårligt på Solhaven, hvorfor de besluttede at lave selvstændige underretninger til disse to børns hjemkommuner. I det forløb der fulgte, blev det klart, at Børnerådsformanden ønskede Solhaven lukket. Og at de anbringende kommuner, som svigtede deres tilsyn med de unge, var de næste på Zornigs dødsliste. I dagbladet Information udtaler hun således, hvad hensigten var (Information 11.10.2013). Under rubrikken "Kommunerne står for tur" siger hun, at "de næste, der skal have en tur i maskinen, er kommunerne og dem der skulle føre tilsyn". Hvilken smag har kommunerne i munden, når "børnene ikke blev fjernet fra Solhaven", udtalte hun endvidere. I interviewet i Information gjorde Zornig gældende, at "diskussionen om Solhaven handler i højere grad om socialpædagogik end om jura. Jeg kalder det ikke pædagogik, for jeg anerkender ikke, at det er pædagogik eftersom meget få af Solhavens ansatte var uddannede".

Denne holdning, at pædagogik kun kan praktiseres af uddannede pædagoger, er meget overraskende, eftersom Zornig selv i sin bog fra 2011, "Zornig - vrede er mit mellemnavn", gjorde det stik modsatte gældende i sin selvbiografi om hendes egen bemærkelsesværdige mønsterbrud. Her skrev hun i bogens afslutningskapitel "Hvordan skaber man mønsterbrud?" (s. 202-206), at det væsentligste for hende var, at hun mødte mennesker på sin vej, "de rette menne-

sker", som kunne tænde den ild, der var i barnet selv. Den anden hovedfaktor i et mønsterbrud var personlige relationer mellem mindst én stærk og stabil voksen og det udsatte barn. Den tredje faktor er tillid til barnet og det fjerde er fokus på uddannelse. Det sidste punkt er at lytte til barnet. På intet tidspunkt i dette mønsterbrudkapitel nævner Lisbeth Zornig, at en uddannelse på et pædagogseminarium/en professionshøjskole har noget at gøre med en pædagogik, som fører til mønsterbrud.

Men det forholder sig helt sikkert sådan, at Zornig på det tidspunkt, hvor hetzen mod Solhaven gik i gang, tog del i det hylekor, som blev anført af Socialpædagogernes fagforeringsformand Benny Andersen, og som kørte på, at man ikke kunne anbringe børn og unge på et opholdssted, med mindre mindst 75-80% af de ansatte var statsuddannede pædagoger. For at ramme Solhaven på dette ene punkt, blev Zornig nødt til at "glemme", at hun var helt på linje med Søren Virenfeldt, når det kom til de faktorer, der skulle til, for at de unge kunne gennemføre et mønsterbrud. Og som ikke indbefattede en professionsbacheloruddannelse. Bag Lisbeth Zornigs pludselige omvendning til støtte for pædagoguddannelsen lå selvfølgelig en form for strategisk tænkning, blandt andet i forhold til hendes forsøg på at få Solhaven lukket.

Lisbeth Zornigs vinkel var klart en offervinkel. De anbragte på Solhaven var ofre og persona-

let ikke deres opgave voksen. Henrik Jensen, hvis bog Offrets århundrede også omtales afslutningsvist i denne bog, ser Lady Diana som offerdolet over alle. Og herhjemme må det være den som barn seksuelt misbrugte erhvervskvinde, Lisbeth Zornig, der bærer denne idolstatus. I hele to bøger og en voldsom eksponering gennem foredrag og i medier er Zornig blevet Danmarks bedst kendte 'offerrollemodel'.

Jeg skrev selv for mange år siden en yderst positiv anmeldelse af Lisbeth Zornigs bog om at være offer i Underdanmark. Og jeg fik et venligt brev fra hende, hvor hun takkede mig for anmeldelsen. Men jeg var gradvist blevet tiltagende kritisk.

Lisbeth Zornig Andersens replik

Det er meget dilemmafyldt for mig at kommentere en afdød persons ytringer om mig. Benny Lihme har i sagens natur ikke mulighed for at forsvare sig, så derfor vil jeg undlade at kommentere på hans holdninger og menneskesyn. Til gengæld vil jeg blot rette en række faktuelle fejlfortællinger, der kan dokumenteres:

1. Jeg blev ikke udpeget som Børnerådsformand på grund af min opvækst som incestoffer. Den var ikke kendt offentligt, da jeg blev udnævnt.

2. På mit besøg på Solhaven fik jeg en rundvisning på Solhavens

afdelinger. Det foregik med Søren Virenfeldt som vært og i en af institutionens biler. Jeg havde en ledsager med - en skolelærer fra Hjørring - for at sikre mig, at der var et vidne til mit besøg. Det viser sig nu at være fornuftigt. Vedkommende står gerne frem, hvis det skulle være nødvendigt.

3. Man skal vist have været på en anden planet, hvis man ikke i min Børnerådsformandsperiode har hørt mig gentage i det uendelige, at den pædagogiske faglighed er vigtig. Plus naturligvis de personlige egenskaber, som Benny loyalt opremser fra min bog "Zornig - vrede er mit mellemnavn". Iøvrigt kan jeg fortælle, at den (veluddannede) pædagog, der gjorde den største forskel for mig - Karen Gjesing - som ung socialpædagog havde Benny Lihme som forbillede.

4. Ligesom dengang jeg var formand for Børnerådet, har jeg det fortsat sådan, at jeg er modstander af uværdig behandling af anbragte børn. Og oplever de det, mener jeg fortsat, at de har retten til at dokumentere og videreformidle nedværdigende og uværdig behandling. Senest har vi set det i TV2 dokumentarserien "Nødråb fra børnehjemmet" fra 2021, hvad anbragte børn stadig risikerer at blive udsat for. Det afstedkom endnu engang en offentlig diskussion om udfordringerne på institutioner med lav pædagogisk faglighed. Denne dokumentar ville ikke have været mulig at lave, hvis børnene ikke havde dokumenteret den behandling, de blev udsat for.

Unge over den kriminelle lavalder betragtes ikke kun som ofre for deres forældre og den negative sociale arv, de er ikke bare 'truede unge'. De er også truede og til tider determinerede gerningsmænd, der stjæler og er voldelige over for andre mennesker. Denne kedelige aktørrolle kom ikke frem, da DRI lavede deres kampagnejournalistik om Solhaven. Virenfeldt og medarbejdere havde ikke noget behov for at udlevere deres unge, og de var desuden bundet af tavshedspligten, så hvis den såkaldte "graverjournalistik" ikke på egen hånd ville undersøge de anbragte unges kriminelle adfærd og ansvar for deres liv, ja, så blev denne adfærd stort set ignoreret i mediernes fremstilling af svigtede børn.

Meget få unge praler i medierne med deres kriminelle handlinger. En forfriskende undtagelse var dog gangster-digteren Yahya Hassan, der som tidligere elev på Solhaven i digtets form og med versaler fortalte åbent om nogle af de gerninger, der havde bragt ham til opholdsstedet. De følgende citater fra bogen "Yahya Hassan" (2013) er bevidst valgt ud for at konstruere et billede af den slags unge mennesker, der blev anbragt på Solhaven (hvor også Yahyas lillebror blev anbragt). De udvalgte citater udmærker sig ved at være citater, som de begejstrede litteraturanmeldere gik udenom i pressen. Her var det citater fra digterens barndom i hjemmet og faderens mishandling af sønnen, der blev citeret. Også litteraturkritikken ville bidrage til billedet af et offer, en mishandlet dreng. Hassan selv deler også en anden fortælling:

"SPARKER SAGSBEHANDLEREN NED AD TRAPPERNE
OG FÅR HÅNDJERN PÅ" (s. 36)

"JEG SLOGES MED MINE MEDANBRAGTE EN EFTER EN
DE FIK NOK AF MIG OG ROTTEDE SIG SAMMEN
PIGER OG DRENGE
MEN DE KAN KUN SPYTTE OG SKABE SIG
JEG TRUEDE DEM MED BRØDKNIVEN
OG VISTE DEN OGSÅ TIL EN PÆDAGOG" (s. 40)

"JEG SMADREDE HELE HYTTEN MED EN STOR STEGEPANDE
FØRST ALLE VINDUER
SÅ POTTEPLANTER OG KRUKKER OG TALLERKENER OG GLAS
JEG SPARKEDE DØRENE IND OG VÆLTEDE REOLEN
RYKKEDE SKUFFERNE UD OG KNÆKKEDE SKABSLÅGERNE AF
PÆDAGOGERNE HOLDT JEG PÅ AFSTAND
MED MIN LOMMEKNIV" (s. 41)

"JEG LØBER HEN TIL HENDE
TAGER FAT I TASKEN OG HIVER
MEN HUN VIL IKKE GIVE SLIP
BEGYNDER AT SKRIGE

.....

PLUDSELIG HOLDER BUSSEN FORAN OS
PASSAGERERNES ØJNE PÅ DEN ANDEN SIDE AF EN RUDE
DER SKILLER OS FRA HARMONI
DER SKABER EN SITUATION OG EN ROLLE TIL OS HVER
ET OFFER
EN GERNINGSMAND
OG ALT FOR MANGE VIDNER
JEG GIVER HENDE SLAG I HOVEDET
HUN HOLDER STADIG FAST
ET SPARK I MAVEN
ET KNÆ TIL HOVEDET
HUN FALDER TIL JORDEN" (s. 46-47)

"VI SKIFTES TIL AT KØRE
DEN DER SIDDER BAGPÅ HOLDER ØJE MED PANSERNE
OG SNUPPER TASKER FRA CYKLISTER
VI MØDER PÅ VORES VEJ
VI LAVER MORGENKNÆK OG GEMMER GEVINSTEN
I EN KÆLDER
DET ER BØRNEHAVETID
SÅ VI TAGER ALLE BØRNEHAVER I DISTRIKTET
MENS UNGERNE BLIVER AFLEVERET BLIVER BILEN TØMT
VI KØRER TIL KÆLDEREN MED TASKERNE
OG SLAPPER AF OVER EN JOINT
JEG RINGER TIL HÆLEREN HASSAN
DEN BEDSTE AF DEM ALLE" (s. 86-87)

Yahya Hassan byder ind med en konkret indsigt om Solhavens målgruppe, som sætter stedets almenpræventive betydning for os andre "normale" i relief. Solhaven var godkendt som et alternativt afsoningssted for unge med domme for kriminalitet. Over en periode på to år boede jeg godt 90 døgn i et hus i Hvalpsund sammen med en ung fyr, der afsonede en dom på Solhaven for knivoverfald (han benyttede årene til at blive uddannet som kok på Hvalpsund Færgetro). En anden ung afsonede nogenlunde samtidigt en drabsdom (og benyttede lejligheden til at blive uddannet som snedker hos en lokal snedkermeister). Cirka hver tredje anbragt på Solhaven var afsoner, hvilket betød, at vedkommende, som tidligere nævnt, kunne have forskellige restriktioner på sin adfærd, som fulgte med dommen. Mange journalister og fagfolk forstod ikke dette forhold. De troede, at det var Solhavens leder og personale, der satte restriktioner op for de unge omkring fx forbud mod mobiltelefoner.

Afsnit 5

DR's kronvidner

”Skal nok få jer ned ... Solhaven er et ludersted man!!!”

Den 10. februar 2012 gled der en e-mail ned i Søren Virenfeldts indbakke med emnet ”Danmarks Radio er i gang med at researche Solhaven ud fra en dårlig presseetik.” Afsenderen (hvis navn er Virenfeldt og mig bekendt) var en tilfældig person, der var i gang med at uddanne sig, og som i den sammenhæng brugte eksempler fra Solhaven i sin uddannelse, hvorfor han var tilmeldt en Facebook-side om Solhaven. Den pågældende fandt journalistpraktikant Lisbeth Kure fra DR1 21Søndag uetisk og uvederhæftig, hvilket var grunden til, at han orienterede Solhaven. Den pågældende var blevet kontaktet af DR, fordi de troede, at han var en Solhaven-elev. Og de søgte tidligere anbragte, som ”har lyst til at fortælle deres historie”.

Det uvederhæftige lå i henvendelsens angivelse af motiv for researchen: at Lisbeth Kure og DR ville lave noget opfølgning på en sag om problemer og råddenskab på Solhaven. Da Kure havde svært ved at angive, hvad det var for en sag, bliver den studerende mistænksom. Og da hun i maildialogen (noget presset), så henviser til en historie i B.T. fra 2007, får hun den reaktion, at det er et tåbeligt svar, da det er at betragte som opfølgning på istiden. DR kunne ikke henvise til aktuelle eller blot nyere problemer, som de ville følge op på, og Lisbeth Kure forsvinder fra det facebookunivers, hvor dialogen har fundet sted.

Journalist Kirsten Marie Svendsen havde mere held med sin ”graverjournalistik”. Hun finder den tidligere Solhaven-elev ”Noah” på nettet med blandt andet denne korte trussel den 10.9-2011:

”Skal nok få jer ned. Solhaven er et fucking ludersted man!!!”

De fleste ville nok betragte et sådant udbrud som useriøst. Men DR mailer til Noah den 7.2- 2012:

”Hej Noah.

Jeg vil meget gerne tale med dig om dine oplevelser på Solhaven.

Du er meget velkommen til at kontakte mig.

Venlig hilsen

Kirsten Marie Svendsen”

Den første kilde var hermed fundet. Noah havde ellers ikke den store succes på Facebook, hans mål var at få lukket Solhaven. Men man kan selvfølgelig sige, at da han kom ind under DR's vinger, fik han en rolle i det, der rent faktisk førte til lukningen. Hvor mange andre svage unge, han har været rollemodel for, er nok begrænset. Men en enkelt har der dog været jvf. nedenstående Facebookkorrespondance mellem Noah og en ung beundrer anbragt på Solhaven:

- Noah:** har selv siddet på gården.
X: nåre okay. det er fucking nitten!
Noah: jaa, det er fuckt op der, bar Solhaven i det hele taget er fuckt op!
X: jaer helt sikkert! de er helt fuck up!
Noah: Hils personalet fra mig og sig vi har en sag kørene
X: haha skal jeg gøre haha
Noah: giver de os dig tæsk... du ved ulovlige magt anmeldelser
X: nej ikke rigti...
 .....
- Noah:** sådan er det deroppe... men det slutter snart!
X: er du sikker?
Noah: bar få dem ned! De bøsser man
X: jaer de skal ned!
 .....
- X:** har snakket med personalet
Noah: hva siger de?
X: at jeg ikke må snakke med dig og at du er dårlig forbilled så sage jeg bare fuck jeg!
 .....
- X:** den er syg nok den er tato du har på kinden!
Noah: haha tak
X: du er for sej main!
Noah: why?
X: du vil ha´ Solhaven ned og de der tatos du har fed stil sådan noget lige som jeg vil være hehe

21Søndags anden kilde blev også fundet på nettet af Kirsten Marie Svendsen. En ung kvinde "Alexandra" som havde oprettet en Facebookgruppe under navnet Solhaven, og som bød sig til på nettet med den anbefaling, at hun tidligere havde været i BT med overskriften "Plejere flåede mine trusser af" (BT d. 22.1. 2007). Der har aldrig været ansat plejere på Solhaven, men det egentlige opsigtsvækkende i BT-artiklen var anklagen om, at personalet i forbindelse med en magtanvendelse pillede pigens bukser og trusser af. Og at hun *oplevede* sig voldtaget.

At både Noah og Alexandra har haft en ussel opvækst, og at deres ophold på Solhaven var mislykkede, skal der ikke herske tvivl om. Heller ikke at Alexandra har *oplevet* sig voldtaget. Alexandra var forpint over at høre de unges "skrig ude på gangene, mens de ansatte overfaldt dem." Og hun følte sig voldtaget, da personalet trak trusserne af hende. Hendes oplevelse er hendes og kun hendes. Men kan det virkelig være sandt, at personalet rent faktisk trak trusserne af hende (for at få fat i den mobiltelefon, hun gemte der)? Og eksisterede der, som hun sagde til DR, en særlig intern magtbekendtgørelse på Solhaven, som tillod personalet at gå til fysiske yderligheder overfor eleverne? "Aldrig" er svaret, hvis du spørger ledelse og personale på Solhaven.

DR gik i det gamle BT-tabloidspor og tog disse to unges oplevelser for gode varer. Måske var det deres status som ofre, der fritog dem fra kritiske spørgsmål fra journalisterne. I hvert fald undrer Venstre politiker Karsten Lauritzen sig, som tidligere nævnt over, hvad der er op og ned på denne sag, og han foreslog i sit blogindlæg, at DR lavede faktatjek på sig selv. Lauritzen stiller, med baggrund i hans personlige kendskab til Solhaven og en pressemeddelelse fra stedet, nedenstående spørgsmål i "Alexandra-sagen":

"Alexandra fortalte i DR om, hvordan hun havde fået hovedet banket ned i gulvet. Ifølge Solhaven havde Alexandra låst sig inde på et toilet, hvorfra hun ringede til 112 så mange gange, at linjen blev spærret. Politiet befalede herefter Solhavens medarbejdere at fratage Alexandra telefonen. Det blev gjort af to kvindelige medarbejdere. Det hidsede Alexandra så meget op, at hun bed forstanderen i armen. Alexandra meldte episoden til politiet, og Solhaven meldte Alexandra til politiet. Alexandra blev dømt for vold, Solhavens medarbejdere blev ikke sigtet for noget. Det hørte vi ikke noget om i DR's udsendelse. Vi hørte heller ikke, at Noah boede på Solhaven for fire år siden, eller at Alexandras episode er 9 år gammel. Vi hørte heller ikke, at Solhaven i dens første 25 år aldrig har fået en påtale. Og vi hørte ikke om alle de unge mennesker – og ikke mindst deres familier – der har været lykkelige for, at Solhaven kunne tage over og hjælpe dem, hvor det etablerede system med alle de veluddannede pædagoger og socialrådgivere havde givet op. Det havde været relevant, hvis man havde ønsket at belyse hele Solhavens virke."

Episoder, konfrontationer og såkaldte utilsigtede hændelser, mellem unge og ansatte på Solhaven, som arbejdede uden sikringscel-

ler, lukkede afsnit og uden konstante tilkald af politiet ("strukturel magt"), kan være dramatiske og ikke mindst komplekse at udrede. At tage den unges version, *oplevelse*, for pålydende, velvidende at personalet ikke kan komme med deres version pga. tavshedspligt stiller ekstra store krav til journalister om at sikre sig, at de unges anklager er troværdige. Denne almindelige journalistiske arbejdsregel blev langt fra fulgt af DR's journalister i Solhaven-sagen. Tv-stationens kampagnejournalistik gjorde det stik modsatte og brugte "deres" to unge kilder mere som kronvidner i en retssag mod Solhaven end som kilder i et journalistisk anliggende, der skulle afsøge virkeligheden.

Således også med Noah der i modsætning til Alexandra, fra sin celle på den retspsykiatriske institution Bakkebo, hvor han befandt sig med en tidsbestemt behandlingsdom for grov vold af særlig karakter, forsøgte at organisere unge til kamp mod Solhaven. I 21. søndag's store angreb på Solhaven d. 26.2. 2012 aflægger Noah sit vidnesbyrd uimodsagt foran kameraet fra værelset på Bakkebo. På væggen er der en plakat med en gangster med et gevær påført en granatkaster og teksten: "You fuck with the best". Det relativt korte indslag er, mærkeligt nok, uden konkrete anklager om vold begået mod ham af personalet. Hans budskab er, at opholdsstedet ødelægger de unge. Selv mener han, at han er "blevet meget voldelig af at være der." Han siger intet om, og bliver heller ikke spurgt om, hvad der har ført til hans anbringelse på Solhaven.

Hvorfor interviewes han ikke? Muligvis fordi det ville ødelægge hele scenariet i et interview gennem beskidt sprog og trusler. Noah havde i øvrigt tilnavnet "Jumper", fordi han, når han begik overfald, yndede at hoppe på sine ofres hoveder. Han har således tatoveret "Jumper" på sin arm og bruger det også på Facebook. Han er stolt af tilnavnet og fortæller gerne, hvordan han fik det. At Solhaven skulle være årsagen til hans voldelige adfærd, er naturligvis et komisk udsagn og siger noget om, hvor hårdt offerrollen kan presses.

I det der bedst kan beskrives som et "blodskamsinterview" på DR2's "Dagen – med Illeborg og Ingemann" (d. 25.3. 2013) deltager den journalistiske ansvarlige for Solhaven-dækningen, den tidligere journalist ved Ekstra Bladet og Operation X, Michael Bech, i det interne DR-interview med Ingemann. Med slet skjult beundring tiltaler studievær-

ten sin kollega under overskrifter som "DR Søndag gravede historien frem", "DRs afsløring", "I har lavet en masse research", "mange afsløringer på 21. søndag" osv. Til disse dybdeborende spørgsmål svarer Michael Bech, at DR Søndags journalister "vandt de unges tillid", "de begyndte at skrive og ringe til os – de laveste i samfundet fra sølle hjem følte, at vi tog dem alvorligt", "vi har talt med utroligt mange" "vi tog dem alvorligt", "vandt deres tillid", "Vi er gået kritisk til dem" osv.

På Solhaven vakte det anstød at høre sådanne ting fra DR. Først og fremmest undrede det, at hvis journalisterne havde talt med så "utroligt mange", hvorfor valgte de så to psykisksyge unge ud som deres hovedkilder blandt de unge? Og hvordan kunne de kalde det for "en afsløring" at genbruge en flere år gammel artikel fra BT?

DR's nyhedsdirektør Ulrik Haagerup så noget anderledes på det og reagerede med at indstille journalisterne Kirsten Marie Svendsen og Michael Bech til Cavling Prisen 2012 "for deres egenhændige og dybdeborende kulegravning af forholdene på landets opholdssteder." Det journalistiske arbejde om bl.a. Solhaven var "et kerneeksempel på en hjørnesten inden for en af de fineste journalistiske dyder – nemlig den klassiske graverjournalistik, hvor journalister bider sig fast i sager, indtil hver en sten er vendt, og de ansvarlige har handlet." Godt at Cavling-komiteen ikke fulgte Ulrik Haagerups indstilling, for så skulle prisen jo nok have været leveret tilbage efter frifindelsen af Solhaven på alle anklagepunkter. Hvad Haagerup selv angår, så fortrød han sine gerninger og gav senere Søren Virenfeldt en offentlig undskyldning for den journalistik, han dengang var øverste ansvarlige for i DR.

Ensidig vinkling

Søren Virenfeldt klagede til Pressenævnet over DR's dækning "af sagen vedrørende mistanke om vold begået af ansatte mod de anbragte unge". Klagen over primært to sammenhængende indslag fra 21. søndag d. 26.2. 2012 blev først indsendt d. 3.3. 2015 pga. de særlige klagefrister, som kræver en bestemt aktualitet. Virenfeldt blev klageberettiget i forbindelse med et opfølgende indslag i TV-avisen d. 11.2. 2015. Pressenævnet fulgte d. 22.9. 2015 DR's generaldirektør Maria Rørbye Rønn og hendes redegørelse for Solhaven dækningen til Nævnet. Søren Virenfeldts klage blev afvist, idet Pressenævnet ikke fandt anledning til at udtale kritik af DR.

Søren havde som et afgørende punkt klaget over, at DR på forhånd havde valgt en negativ vinkling og dermed udeladt positive unge-historier. Pressenævnet svarede på dette, at det var i overensstemmelse med det almindelige princip om en redaktørs ret til at redigere mediet og til at beslutte, hvad man skal bringe i mediet. Til stor forbavselse for Søren finder Pressenævnet ikke, "at redaktøren i det pågældende indslag har udøvet sin redigeringsret på en sådan måde, at indslaget fremstår ensidigt eller usagligt inden for rammerne af det valgte fokus på institutionens metoder."

En blåstempling af redaktionel ensidighed og potentiale for negative historier, som harmonerer meget dårligt med fx Ulrik Haagerups bog fra 2012 "En konstruktiv Nyhed - Et opgør med pressens negative verdenssyn".

Pressenævnets afgørelse stiller heller ikke spørgsmålstegn ved det forhold, at det lige skulle være to psykisk syge unge, der blev brugt som kilder, når der nu angiveligt var så mange andre muligheder. Det kan være både rigtigt og sympatisk, når Maria Rørbye Rønn skriver til Pressenævnet, at en diagnose ikke diskvalificerer fra at være en brugbar kilde. Alligevel forklarer denne ideale indstilling ikke, hvorfor det lige skulle være disse to unge, som DR valgte ud.

På Solhaven blev det generelt opfattet som et stort problem, at mange af stedets eksterne kritikere ikke anede noget om, hvilke typer af unge, der var anbragt på stedet. Og hvilke former for ekstrem adfærd, personalet stod overfor i det daglige arbejde med de unge. Gang på gang blev man på Solhaven forbløffet over at erfare, at især akademisk uddannede troede, at der her var tale om uskyldige, omsorgssvigtede børn.

Unge besøger DR

En meget usædvanlig og markant episode omkring de unge på Nexus illustrerer denne problemstilling med almindelige menneskers konfrontation med de i samfundssperiferiens udkant placerede unge. Seks unge fra Nexus forlod således, sammen med otte pædagoger, deres reservat ved Jægerspris, hvor et tv-hold havde filmet med skjult kamera for at afsløre hashrygning på institutionen. Destinationen var DR Byen. De unge og deres pædagoger følte sig krænkede over at være blevet filmet med skjult kamera og tryglede, sammen med

Socialforvaltningen i Københavns Kommune DR om ikke at vise optagelserne, som man mente ville skade "sårbare unge". DR nægtede i første omgang, men tilbød at lade de seks unge fra Nexus og deres pårørende at komme til DR Byen for at gennemse de skjulte optagelser. Ifølge BT's dækning af dette forløb, kom hele seancen hurtigt ud af kontrol. Det blev til en ny version af historien om "the lunatics have taken over the asylum":

DR's nyhedsdirektør, Ulrik Haagerup, er kun lige begyndt på sin præsentation af DR Nyhedernes kronjuvel, 21 Søndag, for seks af Danmarks mest utilpassede unge og deres følge af ansatte fra institutionen Nexus, da en ung pige på 14 år afbryder talestrømmen i møde-lokalet i DR Byen:

"Jeg gider ikke høre på alt jeres lort, kan du ikke bare vise os de fucking klip?"

Allerede da de unge ankom til stedet, opførte gruppen sig aggressivt, fortæller vidner. De virkede gejlet op, kaldte de ansatte "medieludere" og fortalte, at de følte sig krænkede over den udsendelse, de endnu ikke havde set. Da det første klip skulle vises, blev en medarbejder slået i brystet med knytnæveslag af en ung pige. Efterfølgende styrtede pigen ud af redigeringslokalet og råbte, at hendes liv var ødelagt, og i det næste øjeblik begyndte hun at kyle med flasker. En anden DR-medarbejder blev sparket og spyttet på, og andre blev truet med tæsk. Der blev hældt vand udover Newsroom og en forstærker blev væltet ned. Til sidst blev DR's egne vagter alarmeret, og det dyssede den betændte stemning ned (BT d. 11.6. 2013 "Da de unge kogte over i DR-byen").

Sådan kan det gå, når medierne ikke, som i Solhaven-sagen, står på de unges side. I Nexus-sagen ville journalisterne "afdække" hashmisbruget på en kommunal institution, men lærte jo så, at de unges hash ikke er noget, som man sådan piller ved. Da udsendelsen blev bragt, var det uden de omdiskuterede optagelser lavet med skjult kamera. Foruden anbragte og unge fra Nexus, rendte DR ind i en mur af problemer med det sociale systems topembedsfolk og den københavnske socialborgmester, der optrådte som de unges advokater.

Psykiateren og misbrugseksperter Henrik Rindom blev anvendt som ekspert kilde i DR's afsløring af de unges hashmisbrug. Efterfølgende

viser det sig at Rindom ikke havde set det program han udtaler sig om og senere kan man læse denne overskrift i Journalisten.dk (29.5. 2013): "Jeg skulle have holdt min kæft." I teksten hedder det: "Jeg udtalte mig til Københavns Kommune på basis af deres referat, i stedet for at se programmet selv... Men jeg har lært af det her, at jeg skulle have holdt min kæft, indtil jeg havde set programmet. Det var en fejl, jeg ikke vil begå igen... Man skal ikke udtale sig om noget, man ikke har set."

I stedet for en saglig debat om hash på vores døgninstitutioner, blev det til en mudret debat om den tvivlsomme journalistiske metode "skjult kamera" og en læge, der udtalte sig om en udsendelse, som han ikke havde set. En sammenligning mellem eftergivenesspædagogikken på Nexus med nultolerancepædagogikken på Solhaven i forhold til hash kunne have været interessant. Ikke mindst fordi der her er en kobling til personalets magtanvendelse overfor de unge. Det er velkendt, også fra fængslerne, at en vis tilladelse af hash blandt de indsatte, giver lidt ro på afdelingerne, al den stund at hash i modsætning til spiritus virker sløvende og beroligende. I modsætning hertil står nultolerancen, som uvilkårligt, fx i forbindelse med ransagninger på de unges værelser og urinprøvekontrol, potentielt fremprovokerer fysiske konfrontationer mellem ansatte og anbragte. Dvs. hvis institutionen vil sætte ind overfor hash, vil man også få flere fysiske konfrontationer og magtanvendelser i forholdet til hashrygere.

Afsnit 6

Gode anbringelser

Dårligt mediestof

Ulrik Haagerups føromtalt bog "En konstruktiv nyhed" er en eksplisit kritik af det, han kalder "tabloidiseringen af nyhedskriterierne". Alt for meget nyhedsjournalistik er blevet fordømmende og forfladigende, skriver han. Bogen kan ses som et teoretisk grundlag for den offentlige undskyldning, som Haagerup giver Søren Virenfeldt i 2018. Den daværende DR-nyhedsdirektør valgte altså DR's Solhaven-dækning ud, som et godt eksempel på forfladigende tabloidisering. Men han holdt også en kattelem åben for denne form for journalistik, idet han ikke undlod at bemærke, at Pressenævnet jo ikke havde noget at bemærke i deres kendelse. Den kendelse blåstemplede, som nævnt ovenfor, den redaktionelle frihed til at lave dum og forfladigende journalistik. I Solhavens tilfælde betød dette en total afvisning af kilder med historier om positive anbringelser. Hvad enten det nu var unge tidligere anbragte, almindelige borgere eller fagfolk. På DR-redaktionen havde man et gummistempel, som blev flittigt brugt, og hvorpå der stod: tak for din henvendelse, men det er ikke den vinkel, vi har valgt i vores Solhaven-dækning. Da Solhavens psykolog, Søren Elkjær, sendte et langt fagligt indlæg hvor han beskrev de anbragte unges psykiske habitus, fik han dog et langt og kvalificeret svar. Som imidlertid endte med en afvisning af klagen og den mærkelige sætning, at "vi er meget bevidste om valget af medvirkende i vores udsendelser, og det gælder da især indslag af den type".

Sætningen er mærkelig, fordi den jo kan vendes mod DR selv. Ja, de vælger bevidst de mest uhyrlige kilder med de mest kulørte historier. Og garnerer tilmed dette argument med påstanden om, at de ikke frit har kunnet tale med de unge, at Solhaven ville bestemme, hvem de måtte tale med. Selv udgav jeg en bog om skole og uddannelse på Solhaven bygget op omkring fire tidligere elever, som alle havde taget en uddannelse, eller som var godt i gang med det. De var alle over 18 år, som DR's to kilder også var det, men som situationen havde udviklet sig, blev min bog ganske enkelt tiet ihjel. Også selv om den var med et efterskrift af den tidligere formand for Børnerådet, Per Schultz Jørgensen. Journalisterne ville hellere grave i tvivlsomme sites på nettet end ringe til mig og høre om de unge fra bogens uddannelses-succeser. De var anonymiserede, på min opfordring, men i hvert fald tre af de fire ville med glæde berette for journalister, hvad skole og uddannelse på Solhaven havde betydet for dem.

I det tidligere omtalte "blodskamsinterview", DR2's "Dagen - med Illeborg og Ingemann" tegner Michael Bech et nærmest Peter Sabroe-agtigt helteportræt af sig selv og hans hold af journalister. De har givet stemme til "de laveste i samfundet fra sølle hjem" og lignende social lyrik.

Selvfølgelig er det rigtigt, at de fleste anbragte unge, har en såkaldt negativ social arv, hvilket ikke er det samme, som at deres hjem har været "sølle". Men det er desuden sådan, at også høj status og akademisk uddannede forældre har haft deres børn anbragt på Solhaven, idet fx adoptivforældre kan opleve store problemer med det barn, som de har adopteret. Et forældrepar med en ung på Solhaven forsøgte således meget aktivt og kvalificeret at komme igennem til medierne med deres positive historie, da de valgte at reagere på DR's opfordring lydende "Har du oplysninger om Solhaven eller andre socialpædagogiske opholdssteder, så skriv til 1212@dr.dk". Selv om dette forældrepar udmærket var klar over, at det ikke var oplysninger som deres, DR var ude efter, så sendte de et langt oplysende skriv af sted med overskriften "Solhaven - et forældreperspektiv".

Henrik Rindom – ekspert men ikke på det felt

Henrik Rindom har, som nævnt tidligere, gennem tiden stået til rådighed for medierne som ekspert. Når det kommer til spørgsmål om unge og hash, er han en godt kommunikerende læge. Knapt så heldig har han været i rollen som kritiker af de socialpædagogiske opholdssteder, her især Solhaven. Henrik Rindom trådte frem som ekspert eksempelvis i DR Nyheder den 28.02.2012, hvor han udtaler, at "Solhaven bruger vold som pædagogisk styring". Han indgår således i DR Nyhedernes casejournalistiske reportager, hvor udvalgte negative kilder er blevet valgt ud og blæst op og sammenstillet i et tabloidjournalistisk format. Han præsenteres som "én af landets førende psykiatere Henrik Rindom fra Hvidovre Hospital" og lægger på den måde navn og fag til, i og med at han giver de isolerede casehistorier en overordnet tolkning gående ud på, at den form for pædagogik, der praktiseres på Solhaven, i sin generelle form er en "voldspædagogik".

For DR Nyheder er det tilstrækkeligt, at de på skærmen og i speak'en kan præsentere en overlæge og en af landets førende psykiatere. Hans ekspertviden er godt nok på et andet helt område, men alligevel bliver Rindom lanceret som ekspert også på socialpædagogik og døgninstitutioner. Reelt viste han sig at være helt uden ekspertviden i form af teorier, undersøgelser eller

andre former for videnskabelig eller faglig dokumentation, som kunne legitimere brugen af faget psykiatri i en pædagogisk sammenhæng.

De fleste fagfolk er enige om, at det er et krav til rollen som ekspert i medierne, at man kan tilføre det journalistiske stof viden om mere generelle forhold. En ekspert skal agere videnbaseret og fremlægge egne og andres forskningsresultater. Hvad Henrik Rindom angår, står man imidlertid over for et paradoks, idet han heller ikke opfattes som "én af landets førende psykiatere" inden for de psykiatriske kredse. Primært fordi hans forsknings-cv er så godt som blankt. Rindom er ekspert i at tone frem på skærmen med en hurtig udtalelse, hans ekspertstatus er ikke blandt kollegaer og fagfolk, men blandt mediefolk, der stiller sig tilfreds med at kunne legitimere deres journalistik med en overlægetitel på skærmen.

Henrik Rindoms store engagement i Solhaven havde angiveligt rod i en mentalundersøgelse, som han havde foretaget på en ung Solhaven-anbragt. Denne unge var på det tidspunkt psykisk syg og havde i denne tilstand begået alvorlig kriminalitet. Han beklagede ikke over for psykiateren, at han selv havde været udsat for vold på Solhaven. Men han fortalte om en anden ung, der var blevet behandlet voldeligt

af personalet. Det drejer sig altså om et tilfælde, hvor en ung beretter om noget dramatisk, han har overværet.

Den pædagog, som fulgte den unge til mentalobservationen, forklarede Rindom, at der var tale om nogle magtanvendelser, som var blevet indberettet og behandlet af forældre, kommune, tilsyn og den unge selv, uden at sagerne havde givet anledning til påtale. Henrik Rindom kontakter alligevel den anbringende kommune, som meddeler ham, at der er styr på disse sager, og at han ikke skal blande sig. Over for kommunen lader Rindom forstå, at han har overværet noget af denne vold live på Solhaven. Men oplysningerne har han fra den video, som er blevet optaget af mentalundersøgelsen, og som Rindom, med brud på hans tavshedspligt, tilbyder at lægge frem som bevismateriale.

Henrik Rindom er påfaldende engageret i Solhaven, og han kontakter således også den unges far, en overlæge, for at få denne til at anmelde Solhaven for vold. Også her bliver han to gange afvist og bedt om ikke at blande sig. Henrik Rindom melder selv Solhaven til politiet og hævder at have været på Solhaven. Anklagemyndigheden regner med at have et kvalificeret vidne i psykiateren, som imidlertid bliver kasseret som vidne, da Solhavens forsvarsadvokat kan dokumentere, at Rindom ikke talte sandt:

han har aldrig sat sine ben på Solhaven.

På trods af en efterhånden noget flosset troværdighed fortsætter Henrik Rindom, også efter frifindelsen, med at påstå, at Solhavens ansatte er voldelige. Dette fører til, at Solhaven rejser et civilt søgsmål mod Rindom for injurier, hvor han imidlertid frikendes. I dette forløb, og med bevidstheden om at en retssag er på vej, vælger Henrik Rindom at komme med en offentlig undskyldning til Solhaven. I Politiken den 26.6.2015 kan man således se overskriften "Læge siger undskyld for voldsanklage". I artiklens tekst optræder Rindom meget ydmygt: *"Jeg går på knæ og undskylder uforbeholdent og trækker det 100 procent tilbage og erkender, at det ikke var korrekt at tale om vold på Solhaven"*. Hvad vigtigere er, Rindom sætter også fokus på det, der er humlen i sager med fysisk magtanvendelse over for unge anbragte: *"Hvad der er magt, og hvad der er vold, kan være svært at skelne. Men jeg respekterer dommen og kan godt se, at mine argumenter for vold ikke er stærke nok... jeg er selv af den opfattelse, at der findes udadreagerende unge, der har behov for meget klare retningslinjer"*, siger lægen.

Tilbage står det uafklarede spørgsmål: hvad er det, der fik denne psykiater til at engagere sig i en så tvivlsom sag?

Solhaven – et forældreperspektiv

”Jo, vi har oplysninger, men disse understøtter på ingen måde de mange påstande om påstået misbrug – Tværtimod.

Min hustru og jeg har haft den store sorg, at vores nu 15-årige søn, der tidligt skadet blev adopteret fra Sydamerika, aldrig har kunnet oparbejde de sociale og mentale kompetencer, som vi anser for naturlige for ikke-svigtede børn. Som følge heraf har han haft en barndom præget af både fysisk sygdom, psykiatriske udredninger og behandlinger samt skift fra institution til skole til institution og tilbage til skole igen, uden at han har kunnet falde til inden for de rammer, som kan tilbydes.

Efter afbrydelse af hans sidste skoleophold formåede hverken vi eller det netværk, herunder kommune og skole, som vi kan trække på, at aktivere ham, hvorfor han tilbragte al sin vågne tid i vores kælder foran en computer. Seks måneder, og vel at mærke seks måneder hvorunder vi selv søgte privat bistand, som desværre var lige så sendrægtig, blev det til før en psykiatrisk udredning konstaterede, at han burde døgnanbringes med 24 timers adgang til voksenbistand.

Selvom man fra ungdomspsykiatrisk side frarådede anbringelse i kommunalt regi, hvor vores søn tidligere havde været i dagbehandling, så blev netop en sådan anbringelse resultatet, som følge af manglende ressourcer. Vores søn protesterede stærkt, både over for os og over for kommunen, imod at skulle i døgnbehandling på den pågældende kommunale institution, da han mente, at han skulle langt væk fra de steder, hvor han havde lidt sine mange nederlag, men vi så ingen andre muligheder end at følge kommunens anbefalinger, da resultatet af en rekurs var givet på forhånd, og da vi ønskede en konstruktiv dialog med kommunen og ikke en konflikt, hvor vores søn ville være gidsel.

Desværre viste den ungdomspsykiatriske anbefaling om anbringelse uden for kommunalt regi sig at være udtryk for en velanbragt bekymring, idet vores søn, efter sin anbringelse, efter forgodtbefindende om natten sammen med en jævnaldrende gennem vinduerne forlod institutionen – som

således dokumenterede, at den ikke var gearet til at tage sig af børn med denne form for udfordringer – for at tage på en række udflugter i lokalområdet, hvorunder de udførte meget alvorlig kriminalitet.

Efter 3 måneder blev vores søn – 14 år gammel – anholdt af Kriminalpolitiet. Han blev udsat for forhør kl. 03 om natten, tilbragte resten af denne i Vestre Fængsel og tilbragte derefter 2 uger på en lukket maksimalsikret institution i Nordsjælland, før han ved domstols-intervention blev indskrevet på Solhaven.

Udover umådelig sorg og selvbebrejdelse over dette forløb var vi som forældre fulde af tvivl om og frygt for, hvad der nu ville ske med vores søn, når han blev anbragt på en institution med så belastet et klientel, som det er tilfældet for Solhaven, idet man, uanset hvad ens barn gør, altid vil op- og omfatte barnet med kærlighed og beskyttelsestrang.

Anbringelsen viste sig imidlertid at være det bedste, der nogensinde er sket for vores søn. Han blev taget imod med åbne, varme og omsorgsfulde arme, der blev lagt præcise planer for, hvorledes man kunne gå frem i forsøget på at få ham integreret i samfundet, herunder særligt ved iværksættelse af et uddannelsesforløb, som passer til ham, der blev ydet omfattende psykiatrisk, pædagogisk og socialrådgivermæssig bistand, vi blev (og er) som familie stærkt involveret i forløbet, og ikke mindst fik vores søns søskende en ny start, hvor de kunne begynde at være noget i deres egen ret.

Hver eneste gang vi har været og er i kontakt med institutionen, så glædes vi over den positive, konstruktive og seriøse tilgang, der er til behandlingen af de unge. Alt vurderes i et helhedsbillede, og børnene får deres livs – måske eneste – chance for at blive aktive for samfundet.

Vi har kun lovord til overs for institutionen og dens mere end engagerede personale, som lader sig ringe op på alle tider af døgnet, deltager i familiejulearrangementer for at sikre, at børnene ikke bliver isolerede fra deres familier under deres ophold, konstruktivt rådgiver om alle de problemer, som uvæ-

gerligt opstår og altid i en kontekst, hvor der ikke er tvivl om, at det hele sker med barnets tarv for øje.

Også vores søn er glad for at være på institutionen, hvor han har voksenkontakt 24 timer i døgnet, hvor hans ønsker, behov og muligheder for selv at bidrage er i højsædet i en målrettet pædagogisk tilgang. For første gang i sit liv beretter vores søn nu i telefonsamtaler om ting, han har oplevet i skolen (Sic!), om oplevelser, som han har haft og – ikke mindst – om hans fremtidsplaner. Noget, som han aldrig før har udtalt sig om.

Så før DR ved folkestemningens hjælp dømmer disse anbringelsessteder ude til fordel for ikke ressourcestærke kommunale aktiviteter, så medtag venligst i jeres overvejelser det forhold, at der er en stor gruppe børn og unge, som bare ikke passer ind i de normale rammer, og som skal have særlig opmærksomhed og særlig behandling.

Det er klart, at samfundet ikke kan godkende udøvelse af vold som instrument ved opdragelse af børn og unge. Men vold er ikke et entydigt begreb. Således må der efter vores bedste overbevisning – en overbevisning, som vi kun har erhvervet ad den lange og hårde vej, vi har måttet betrede – være plads til, at både forældre og pædagogisk personale i tilspidsede situationer f.eks. holder/tilbageholder særligt belastede børn og unge i perioder, hvor de bliver til fare for sig selv og andre, simpelthen fordi dette er i alles bedste interesse. På samme vis har mange af disse børn og unge, specielt drengene, behov for boksekampe og tilsvarende øvelser inden for kontrolrede rammer, for at lukke damp ud. At der er institutioner og engageret personale, der stiller op til disse ting, og endda gør deres yderste for at anvende alternativer, skal vi som samfund støtte op om og være taknemmelige for.

Naturligvis skal der være demokratisk kontrol med og gennemsigtighed i forhold til, hvad der reelt sker på institutionerne, og der spiller pressen, herunder DR, en vigtig rolle. Det må blot ikke glemmes, at DR som medium har en voldsom magt, og at en tilgang til ikke-medietrænet institutionspersonale med spørgsmål i forhørsklassen ikke tjener noget legitimt

formål, endsiges tilvejebringer en afbalanceret beskrivelse af forholdene, som de opleves af det tavse flertal.

Skulle det i forlængelse af DR-dækningen, herunder de foretagne interviews med institutionspersonale, som i den grad føler sig mistænkeliggjorte og på anklagebænken, ske, at en eller flere af de omtalte institutioner herefter af politisk/økonomiske grunde lukkes, så betænk venligst alternativet – nemlig at børn som vores søn formentlig kun har en anden mulighed, nemlig at afsone i fængsel.

Selv hvis han skånes for denne mulighed ved igen – i mangel af bedre – at blive anbragt på et kommunalt døgntilbud, så er risikoen for gentagelseskriminalitet derefter, da de kommunale døgninstitutioner hverken har ressourcerne til 24 timers mandsopdækning eller til at forhindre børnene i at forlade institutionerne. Da hverken samfund eller domstole vil acceptere den risiko, vil fængsel være næste stop, selvom fængsler hverken er et sted for børn eller for den sags skyld andre mennesker, som man gerne vil integrere i samfundet.

Der er derfor kun den løsning, at samfundet bakker op omkring de institutioner, der som Solhaven gør et enormt arbejde i det stille, og som igen og igen får styr på unge i vantrivsel. Når man betænker antallet af unge, som gennemgår ophold på disse institutioner, de særdeles vanskelige forhold de har og den baggrund de ofte kommer fra, så er det faktisk utroligt, at der er så få sager, som der er.

Fremfor nådesløs kritik, så støt institutionerne, find ud af hvad vi som samfund kan gøre for at hjælpe vore børn og unge og betænk konsekvenserne, hvis mediedækning iværksættes på grundlag af udtalelser fra socialt udsatte personer, der har en klar fornemmelse af, hvad der skal siges her og nu, for at de opnår deres "moment of fame".

Af hensyn til beskyttelse af vor søn, ønsker min hustru og jeg ikke vores navne offentliggjort eller at blive opsøgt af journalister uden efter udtrykkelig forudgående skriftlig aftale, dog eventuelt gerne pr. e-mail.

Afsnit 7

Medieskabte professionelle ofre?

I 1998 udgav historikeren Henrik Jensen den interessante bog "Ofrets århundrede", hvor han fremstillede eksempler på forskellige "offerstrategier", som han mente prægede tiden. At undvige et personligt ansvar var i denne analyse et træk ved det sociale liv, som hang sammen med mediernes udvikling, hvor såkaldt almindelige mennesker var blevet godt stof, hvis de var villige til at udlevere sig selv og deres livs ulykker og overgreb mod til gengæld at få en forbigående opmærksomhed:

"Offerrollen giver resultater - begyndende med den umiddelbare opmærksomhed fra omgivelserne der for et øjeblik trækker en person ud af den grå masse og ind i lyset (s. 14). Nu har det ansvarsløse offer fået en privilegeret status i samfund og medier. Find ofret! er en journalistisk vinkel, der anlægges i stadig flere mediehistorier..." (s. 16).

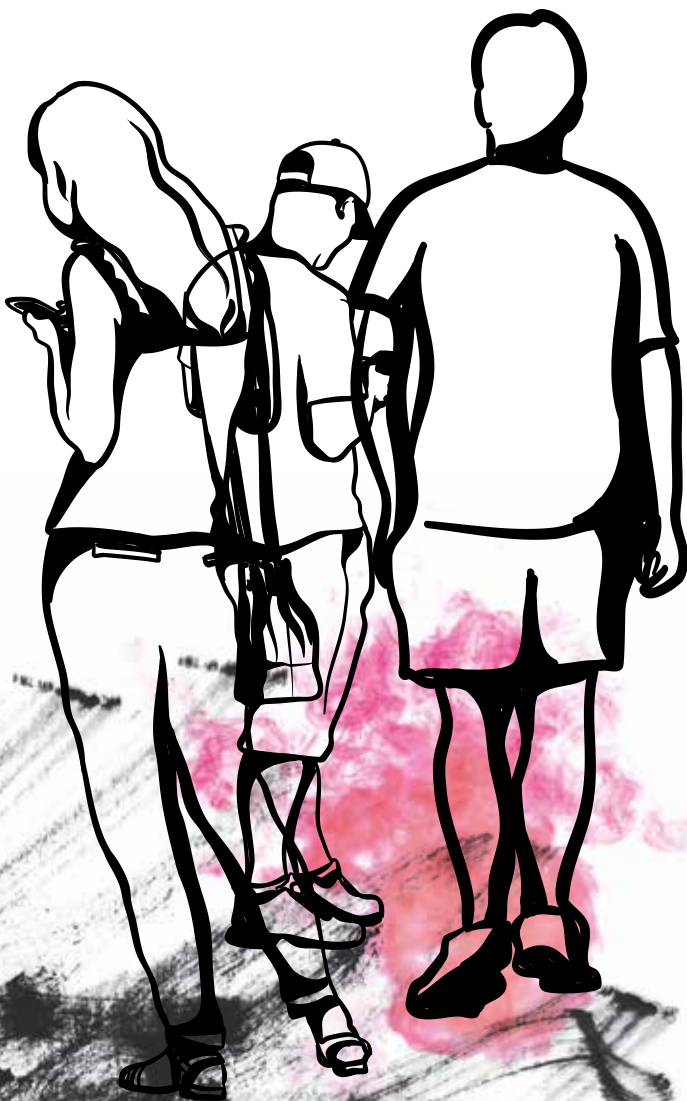
Spørgsmålet er så, om nogle anbragte børn og unge, når de iltes gennem omgivelsernes medlidenhed og mediedyrkelse, socialiseres til at blive en slags professionelle ofre? En kendsgerning er det i hvert fald, at et stigende antal tidligere institutionsanbragte udnytter deres villighed til at dele deres liv med andre på ikke mindst forskellige facebooksider. Institutionstilværelsen har vænnet dem til, at alle voksne på institutionen ved alt om dem via journaler og sagsakter (mens de ikke ved noget om de voksne). De er så at sige vokset op med at "afklædes" på en scene foran andre fremmedes blikke.

Det er derfor nærliggende for dem at træde frem i en offentlighed som en slags åben journal, hvor man med egne ord eller en hjælper ved sin

side kan definere virkeligheden. Her har internettet vist sig som en mulighed for, at tidligere anbragte uden censur kan træde frem med det, der er deres vidnesbyrd - tilmed i et menneskerettighedsperspektiv. Med denne mulighed for en afvigergruppe sker der imidlertid også en glidning fra, at de unge ikke taler og skriver om, hvad de rent faktisk har gjort og været udsat for. Det nye medie og med det de gamle medier, avis og TV, som medløbere, går uden kritisk modvægt videre med de tidligere anbragtes oplevelser af krænkelighed og beretninger om overgreb. Det bliver de unges *oplevelser af virkeligheden* og ikke *handlinger i virkeligheden*, som kommer i mediernes fokus.

Anbragte unge bliver en af de grupper, der kan drage fordel af det uregulerede internet. Mest ekstremt så man denne lovløshed, da internetsiden "Det Sorte Register" huserede i en periode med dødslistor og billeder og adresser på offentligt ansatte, som mentes at have overtrådt loven. Manden bag hjemmesiden, Ole Eli Christensen, kunne på trods af flere domme for injurier ikke stoppes, da siden var registreret i Tyskland og hosted i USA (bl.a. en døgninstitution på Brummersvej i Vejle blev udsat for en "hatestorm" efter beskyldninger om vold og pædofili).

For nogle år siden besøgte jeg en blog, ligeledes hosted på en web-server i USA. Her var der specialafsnit om både Solhaven og Schuberts Minde og den sikrede institution Egely. Internetsiden var drevet af en uigennemskuelig menneskerettighedsorganisation, der kaldte sig "Domestic Prisoners of Conscience", hvor "skadede eller utilfredse børn" trådte frem på linje med politiske samvittigheds-

fanger som Nelson Mandela og Aung San Suu Kyi. Under overskriften "Minder fra en hård tid" (<https://minderfraenhaardt看id.wordpress.com>) kunne man læse, at man på hjemmesiden kun:

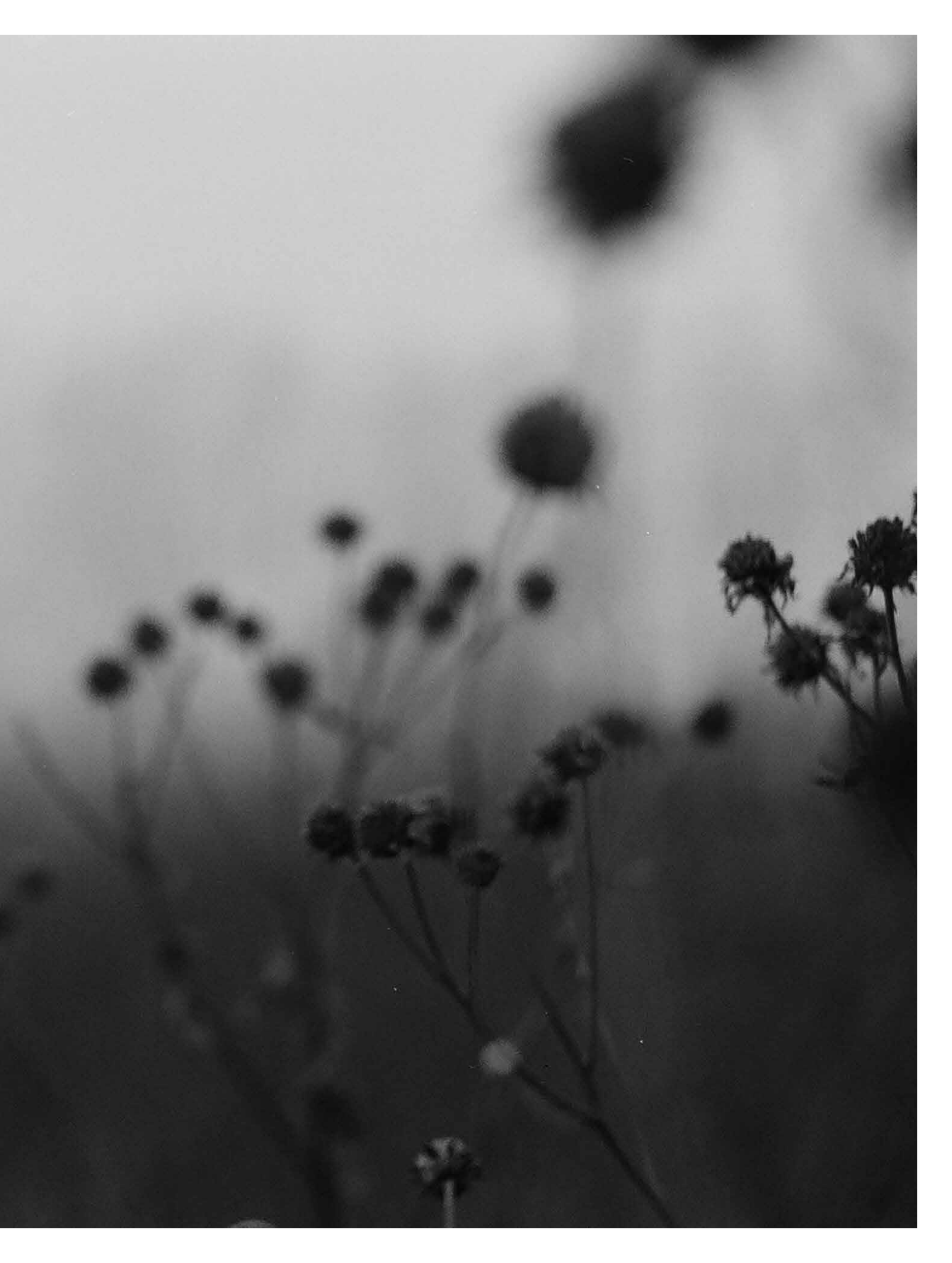
"Arbejder på internettet og af etiske grunde" og "aldrig mødes personligt med de unge, vi kommunikerer med". Og "en af de nyeste tiltag vi er deltagere i, er bloggen "Vidnesbyrd fra det mørke asyl", hvor beretninger som er givet til os via denne blog og andre vil blive publiceret. Mvh
Tormod"

Hvem Tormod er, er der vist ingen, der ved. Men en kendsgerning er det, at med den direkte forbindelse mellem subjektive og uredigerede facebooksider og store redigerede medier som DR, var der for alvor åbnet op for, at anbragte unge kunne iscenesætte sig som ofre for pædagogvold, eller ligefrem tortur, i mainstreammedierne. Via anerkendelsen og offerstatus i disse medier stod en til tider lammet anbringelsesverden forsvarsløs og måtte hyre journalister, konsulenter osv. til kurser i medietræning. Offerets magt havde for alvor set dagens lys.

Først med den store retssag i Aalborg skete der et paradigmeskifte. Retten interesserer sig ikke for de unges subjektive oplevelser, men for de objektive handlinger der skal dømmes i forhold til, og det blev afgørende. Den 28. januar 2015 bøjede dommer, Poul Erik Nielsen, reglerne og lukkede 150 mennesker ind i retssalen til hans og de to domsmænds frifindelse af samtlige anklagede.

Myndighedsopgøret om Solhaven – kommunen og byretten

af Frank Cloyd Ebsen

Solhaven var i mange år en solstrålehistorie. Her var der endelig et sted, hvor unge med en tung baggrund fik nye muligheder for at få et godt liv. Dels mens de var der, dels når de tog derfra. Her var nogle – ofte hærdebrede mænd – der turde og magtede at tage sig af dem, som havde det allersværest. Hvor udsigten var misbrug, kriminalitet, prostitution og sandsynligvis tidlig død. Pressen skrev godt om Solhaven, ministre kom på besøg, lokalsamfundets mange underleverandører blomstrede, og mange unge kom i gang på utraditionel vis. Få blev efterladt, og mange blev støttet gennem tilstedeværelsen af engagerede medarbejdere, som ikke forsvandt, men blev, når det var påkrævet.

I dag er stedet lukket. Først anklaget for ulovlig tvang og mishandling af unge. Anklager fra kommunen, fra politiet og ikke mindst fra medierne med DR i spidsen (se hovedartiklen i dette nummer). Forstander og 11 ansatte anklaget for i alt 75 gange at

have brudt straffeloven overfor 21 unge i perioden fra marts 2005 til maj 2011. For så i 2015 at blive frikendt i samtlige forhold. Næsten 4 år i et limbo, som resulterer i at Solhaven går konkurs, og lukker. Et helt centralt tilbud til unge forsvinder. Godt 125 arbejdspladser i det lille samfund i Farsø i Vesthimmerland kommune forsvinder. De unge bliver placeret endnu et nyt sted.

Solhaven arbejdede med unge med en belastet baggrund. De kunne i de fleste tilfælde ikke rummes andre steder. Det er unge, der kan reagere med vold og hidsige udfald samtidig med, at de er sårbare og ensomme. Og det er ansatte, som ved at være sammen med dem, skal lære dem, hvordan de skal opføre sig på stedet, overfor de andre unge, på en arbejdsplads, i en skole, m.m. Det sker i situationer, som ind imellem er tilspidsede og stiller krav om en ekstraordinær evne til at håndtere og agere uden, at det fører til vold og overgreb. Men i nogle tilfælde kan det indebære, at

der udøves magt. En magtanvendelse der efterfølgende skal indberettes til et offentlig tilsyn, hvor der redegøres for handlingsforløbet, hvor den unge skal have mulighed for at ytre sig. Grænsen mellem nødvendig magtanvendelse for at forsvare sig selv eller andre unge og overgribende vold kan være hårfin. Der kan være forskellige opfattelser af situationen, hvor den unge som bliver udsat for magtanvendelse i situationen sjældent vil opleve det som rimeligt og retfærdigt. Og hvor det kollegiale sammenhold mellem medarbejdere kan medføre, at der ses forbi situationer hvor en gik for vidt eller blev for følelsesmæssigt engageret. Dermed også skrevet, at der ikke findes en facitliste for, hvordan der kan og skal handles, når de tilspidsede situationer opstår. Anvendelsen af magt vil altid komme an på situationen, og det er det, som domstolen forsøger at vurdere.

Det følgende handler om myndighedernes ageren i sagen om Solhaven. En ting er,

hvordan en sag behandles i medierne, men det er en anden, hvordan myndighederne agerer. Domstolen er allerede nævnt, men også kommunerne, som har ansvar for de anbragte unge. Dertil kommer den lokale Vest-Himmerland kommune, som skal føre tilsyn med Solhaven og godkender dens ret til have med udsatte børn og unge at gøre. Det er deres handlen og ansvar, som foldes ud i det følgende, og derved supplerer den anden tekst i dette nummer.

Denne artikel bygger på et udvalg af dokumenter. Det er ikke alle dokumenter, som jeg har haft adgang til og ikke alle tilgængelige, som er læst. Der er tale om et valg ud fra, hvad der har haft stor formel betydning – altså breve og dokumenter, som belyser forholdet mellem Solhaven og myndighederne. Papirer som er blevet bekendt ud fra det materiale Benny Lihme har efterladt, som forstanderen for Solhaven har stillet til rådighed og som indgår i rettens domsudskrift.

En klage og en kommune

Det er altid svært at sige, hvornår en sag egentlig starter, og hvad der får betydning for et bestemt forløb. Solhaven havde eksisteret i over 25 år, da forløbet med politi og retssag tager sin begyndelse. Indtil da havde det som nævnt været en solstråle-historie. Men også en historie om mange kritiske indslag i diskussioner om, hvordan udsatte børn og unge skulle behandles. Både på landsplan, men også den lokale kommune – Vest Himmerland kommune – havde mærket Solhavens kritiske stemme.

Solhavens lokale kritik var rettet mod socialforvaltningen, og handlede om, at de ikke

tog arbejdet som administrationskommune alvorligt, når de havde fået overdraget opfølgningen på arbejdet. Kritikken fra Solhaven var i nogle tilfælde rettet direkte mod kommunens lemfældige tilsyn med de anbragte. Det tyder på, at forholdet mellem kommunen og Solhaven ikke var det bedste.

Skærpet tilsyn

Historien om enden på Solhaven tager sin begyndelse med en utilfreds ungs beretning om urimelig fysisk magtanvendelse. I foråret 2011 skrev kommunen til Solhaven med dags varsel, at de ønskede et møde om de pædagogiske forhold på opholdsstedet. Den unge havde givet to eksempler på konfrontationer med de pædagogiske medarbejdere samt forstanderen. Kommunen skriver, at såfremt oplysningerne er korrekte, anses det som overtrædelse af Straffeloven og Serviceloven især i relation til dennes magtanvendelsesregler. Kommunen anmoder om kommentarer, og udarbejder samtidig et dokument dateret på mødedatoen – altså dagen efter – hvoraf fremgår, at kommunen iværksætter et skærpet tilsyn.

Det sættes i værk på trods af, at Solhaven en uge efter fremsendte redegørelse om den unges beretning. Solhaven spørger om der er foretaget politianmeldelse af den anvendte vold, og stiller sig tvivlende overfor kommunens evne til neutralt at undersøge sig selv. Den ene begivenhed var foregået 8 måneder tidligere, og den andet var tre år gammelt. Solhaven anførte, at der i begge tilfælde og umiddelbart efter hændelserne blev indsendt indberetninger om anvendelse af magt, som

de opfattede som godkendte, da kommunen ikke reagerede. De påpeger, at det har været generelt gældende, at kommunen ikke kvitterer for de indsendte indberetninger om magtanvendelse.

Uagtet brevvekslingen mellem kommune og Solhaven iværksættes det skærpede tilsyn omgående. Det munder ud i en rapport i september 2011. Tilsynsfolkene fra kommunen har talt med 17 elever, 17 udvalgte medarbejdere, været besøg på Solhavens afdelinger (13 anmeldte og 4 uanmeldt besøg), sendt spørgeskema til de kommuner, som har anbragt de unge, og gennemgået indsendte magtanvendelser siden 2007 samt gennemlæst dagbøger, handleplaner og statusrapporter.

Det konstateres, der ikke er systematik eller et mønster i magtanvendelser. Det er ikke de samme ansatte der anvender magt, og det er ikke de samme unge det går udover. Alle medarbejdere udtrykker, at magt er sidste udvej, og de er bekendte med reglerne herom.

Rapporten beskriver en særlig situation, som "at kalde til kaffe", hvor flere voksne i tilspidsede situationer tilkaldes, og danner en menneskelig mur omkring en ophidset ung for at dæmpe situationen. De spørger også om magtanvendelse, og hvor de implicerede unge udtrykker forståelse for, hvorfor det sker.

En ung udtrykker i rapporten, at han har oplevet ydmygende og nedværdigende behandling, som ikke er indberettet som magtanvendelse. Men ændrer efterføl-

gende forklaring, og ikke ønsker, der skal ske mere i sagen. Tilsynet skriver i rapporten:

"Eleven giver under samtalen klart udtryk, for at han er tilfreds at være på Solhaven, når han ikke kan bo hos sine forældre. Under samtalen fortæller eleven ligeledes, at forstanderen er en af de fortrolige voksne, han taler bedst med." (Rapport vedr. skærpet tilsyn:s.4 – sept. 2011).

Eksemplet illustrerer, hvordan Solhaven i lighed med andre døgninstitutioner må balancere mellem konkrete situationer, som opleves ubehageligt for den anbragte, og hvad der har betydning for det lange forløb.

Tilsynet konkluderer om magtanvendelse:

"..at vi ikke har fået bekræftet anklagerne om, at der skulle foregå fysiske og psykiske overgreb på børn, der er anbragt på Solhaven." (Rapport vedr. skærpet tilsyn: s.8 – sept. 2011).

Rapporten beskriver også, at der er en klar holdning til pædagogikken på Solhaven, som kommer til udtryk hos både ledere, medarbejdere og elever. Rapporten sammenfatter elevernes udsagn til:

"Eleverne giver generelt udtryk for, at det er godt at bo på Solhaven. Det gode er, at der er faste regler, for hvad man må og ikke må. Eleverne fortæller, at jo mere man viser man kan, jo mere får man lov til. Frihed under ansvar. Det betaler sig at opføre sig ordentligt. Eleverne fortæller, at de selv må

være med til at bestemme, hvad de vil lave i fritiden, og at de voksne er til at forhandle med. Eleverne giver udtryk for, at de ikke er i tvivl om, at det er de voksne, der bestemmer, og de giver flere eksempler på, at de voksne vil og tør dem. Eksempelvis fortæller flere elever, at de ikke altid kan mærke, at de voksne kommer på Solhaven, fordi det er et arbejde, men fordi medarbejderen godt kan lide det. Eleverne oplever fx, at nogle af medarbejderne inviterer dem med hjem eller kommer omkring og kører en tur med dem, selv om medarbejderen har fri." (Rapport vedr. skærpet tilsyn:s.5 – sept. 2011).

Tilsynet finder, at der er god overensstemmelse mellem behandlingsplaner, delmålsskemaer, handleplaner og dagbogsnotater i forhold til anbringelseskommunerne. De pædagogiske mål og værdier er klare, og er bekendt for alle elever såvel som ansatte. Det angives imidlertid også, at medarbejdere ikke kender eller bruger "pædagogiske termer", og ikke har et fælles "pædagogisk sprog" og har svært ved at "reflektere over, hvad der virker og hvor det virker overfor eleverne".

Tilsynet konstaterer, at der kun er få medarbejdere med en pædagogisk uddannelse, men alle er i gang med en særlig uddannelse om at arbejde med udsatte unge. Det konkluderes, at medarbejderne "ville profitere af en mere systematiseret måde at reflektere sammen på...". Samtidig refereres ledelsen for, "at de ikke finder det problematisk men tværtimod, ser det som en styrke, at der ikke tales "pæda-

gogsprog" til eleverne." Der er her tale om en eksplicit uenighed om, hvordan Solhaven arbejder. Det er ikke en kritik af den faktiske pædagogik, som samtidig er klart forstået og reflekteret i den indsigt, tilsynet har hvervet sig.

De anbringende kommuner blev anmodet om at besvare et spørgeskema om en række samarbejds punkter. Der er indkommet 21 svar, hvor en (fra Vest-Himmerland Kommune) skiller sig ud som utilfreds, og de øvrige er meget tilfredse.

Tilsynet slutter rapporten med fastholde et fremadrettet (skærpet?) tilsyn med fokus på følgende temaer:

- Hvordan Solhaven udfylder indberetningsskemaer og beskriver magtanvendelser
- Hvordan Solhaven arbejder med metoder til at forebygge magtanvendelser og dokumenterer disse
- Hvordan Solhaven kan arbejde mere systematisk med deres skriftlighed og refleksion af deres pædagogiske metoder.

Det sidste tema fastholdes på trods af, at det snarere er en eksplicit uenighed med Solhavens ledelse om pædagogikkens indhold. De to andre punkter virker paradoksale, da der i rapporten er angivet eksempler på, hvordan Solhaven arbejder med metoder til at forebygge magtanvendelser fx ved at kalde til kaffe. Alle tre krav rummer et øget krav om skriftlighed og dokumentation.

Redegørelsen fra tilsynet tages til efterretning i kommunen. Socialudvalget godkender desuden på samme tidspunkt, at Solhavens målgruppe udvides til også at omfatte 12-13 årige.

Børnerådet undersøger og underretter

Tre måneder senere dukker to nye underretninger op. De kommer fra det statslige Børneråd, hvor to medarbejdere har gennemført to gruppeinterview og tre individuelle interview med i alt 8 unge på Solhaven. På den baggrund underretter de om deres bekymring om at to unge udsættes for overgreb. Børnerådets undersøgere har talt med de unge i forbindelse med en undersøgelse om "Hvordan er det egentlig at være anbragt". Solhaven var åbne overfor at deltage i undersøgelsen, og gav Børnerådet lov til selv at vælge, hvilke unge de ville tale med i efteråret 2011.

På baggrund af interviewene udfærdiger Børnerådet en liste om anvendelsen af unødigt vold, om provokationer af de unge, om afstraffelse, forhånelse, trusler, psykisk vold, "kalden til kaffe" for små forseelser, trusler for at hindre at de fortalte tilsynet noget, udnyttelse af deres arbejdskraft, magtesløshed overfor overgreb og instruktioner i hvad de skal fortælle i forbindelse med magtanvendelse. Det er en liste, som afveg en del fra tilsynsrapporten. Undersøgelsen var forankret på betydeligt færre kilder og typer af informationer end tilsynsrapporten.

Underretningerne blev sendt til de to kommuner, hvor de unge kom fra, og der blev skrevet til Vest-Himmerland Kommune,

som var ansvarlig for tilsynet med Solhaven. Det er gennem kommunens partshøring af Solhaven, at de bliver opmærksomme på underretningerne. Børnerådet har desuden samtidig fortalt om sagen til Ombudsmanden, og da rådet er en del af Socialministeriet, har departementet sandsynligvis også været orienteret.

I partshøringen tilbageviser Solhaven Børnerådets punkter. De angiver blandt andet, at alle 8 interviewede har haft samtaler med deres sagsbehandlere, og den tilsynsførende har haft fri adgang til de unge. De henviser til, at de jævnt hen har haft forskere og studerende på besøg, og derfor gerne lod Børnerådet gennemføre interviewene. Yderligere understreges, at de kritiserede pædagogiske metoder ofte har været diskuteret, men er begrundet i, at målgruppen er unge, som ikke har haft gavn af andre placeringer. De er tvangsanbragte, har været på sikret institution og/eller har store psykiske udfordringer. Det understreges, at Solhaven ikke går ind for anvendelse af vold og fysisk/psykisk afstraffelse af de unge, og ser magtanvendelse som absolut sidste udvej i tilspidsede situationer. Solhaven foreslår et nyt mere omfattende samarbejde om tilsynsopgaven frem for et skærpet tilsyn.

I en efterfølgende skrivelse angiver Solhaven, at de har været i kontakt med de 8 unges hjemkommuner, som alle fortsat anser Solhaven for den korrekte foranstaltning uagtet børnerådets beskrivelser.

Resultatet bliver, at Vest-Himmerland kommune på ny iværksætter et skærpet tilsyn,

som skal gennemføres af et særligt privat firma – Revas. Det er det samme forløb som i foråret 2011, hvor kommunen gav Solhaven korte varsler til at redegøre for sagerne, ikke forholdt sig til redegørelsen og hurtigt traf en afgørelse.

Revas fremkommer med en 5 sider lang tilsynsrapport 3 måneder efter. De har været på 12 tilsynsbesøg og deltage i et møde med det samlede personale. De har talt med unge, med medarbejdere, med ledelse og gennemgået dokumentation af arbejdet med den enkelte unge. De indleder med at konstatere:

Indledningsvist skal det konstateres, at hovedparten af de unge, vi har talt med, i det store hele udtrykker tilfredshed med opholdet og det udbytte, de mener at få af det. (Revas rapport vedrørende skærpet tilsyn på Solhaven december 2011 til marts 2012:1)

Rapporten redegør ikke som den tidligere tilsynsrapport for, hvor mange der er talt med. Den rummer heller ikke de anbringende kommuners vurdering, og dermed informationer fra det tilsyn, som kommunerne er forpligtet til at gennemføre for hver af de unge. Det påpeges flere steder, at medarbejdernes sprog er et problem for de unge, og af Revas opfattes som nedladende og ironiserende. De har iagttaget en situation, hvor de vurderer, at anvendelsen af fysisk magt var en overreaktion, og den ikke blev dokumenteret i de daglige notater. Rapporten angiver, at "Det kan i værste fald pege i retning af, at anvendelse af fysisk magt for nogle medarbejdere er et natur-

ligt element i samarbejdet med de unge, et værktøj” (ibid.:2). ”Kalden til kaffe” sker hovedsageligt ved at to medarbejdere kommer til stede, og Revas angiver at der er forskellige opfattelser blandt medarbejderne af, hvornår der skal kaldes.

I forhold til magtanvendelse beskrives, at en ung har oplevet at blive råbt forhånende op i ansigtet, og i et andet eksempel i de daglige notater indgår en ung ”tages i hoved og røv” uden, at det er indberettet. Det tredje eksempel handler om, at nogle unge får større belønninger uden, at det er gennemskueligt for de andre unge. Udover disse eksempler blandt 76 medarbejdere over en tre måneders periode indgår der ikke i rapporten noget om magtanvendelser. Det er ikke belyst om, der er indberettet om magtanvendelse til tilsynet i perioden.

I slutningen af rapporten og undervejs angiver Revas deres vurderinger af Solhavens arbejde. De skriver:

På dette som på andre områder, blandt andet boligstørrelse og -standard er det vigtigt at holde sig for øje, at man ikke - i den bedste mening - kommer til at tilbyde de unge materielle og andre muligheder, som det må antages ikke vil være opnåelige for dem i et selvstændigt liv..... Det drejer sig i høj grad om at sikre, at de unge har realistiske og opnåelige forventninger til, hvordan deres fremtidige vilkår og muligheder vil være, når de skal klare sig selv for det, de har mulighed for at tjene ved at arbejde. (Ibid.: s.4)

Revas angiver herved en standard for behandlingen af de unge, som strider mod Solhavens pædagogiske principper. Det er en uenighed, som fører over i en anden uenighed om, at der er for få pædagoger ansat (3) på stedet, og at det bør ændres. Revas mener desuden, at mere detaljeret dokumentation af mål og delmål i det skriftlige materiale vil fremme en større ensartethed i medarbejdernes opfattelse og arbejdsopgaver i samarbejde med de unge.

Revasundersøgelsen og den tidligere tilsynsrapport kan ikke bekræfte Børnerådets liste over kritiske forhold. Grundlaget for den er alene de indhentede interviews, hvor de to tilsynsrapporter med interview, besøg, møder og observationer ikke kan bekræfte de dramatiske tilstande, og ikke kan dokumentere, at der er foregået overgreb.

Revas undersøgelsen fører til, at kommunen overvejer at tage godkendelsen af Solhaven som institution op til drøftelse. Solhaven foreslår en handleplan, som delvist tages til følge af kommunens tilsyn. Vest-Himmerland kommune fastholder det skærpede tilsyn, som de selv vil stå for, og samarbejdet med Revas ophører. I juni 2012 beslutter kommunen sig for ikke at tilbagekalde godkendelsen af Solhaven.

Forløbet fra foråret 2011 til sommeren 2012 er præget af, at kommunen handler hurtigt på først den ene og siden 2 yderligere underretninger. Den ene fører til en politianmeldelse i juni 2011, som bliver en vigtig del af grundlaget for den senere retssag. Inden da, har kommunen gennemført to større undersøgelser i form af skærpet til-

syn, som kun finder få eksempler, der kunne handle om unødigt magtanvendelse.

Kommunens beslutninger er præget af stor hast. Det fremstår ikke som om, at Solhavens mange svar og redegørelser indgår i overvejelserne. Kommunen afstår også fra at deltage i ombudsmandens uanmeldte besøg, som foregår lige efter Revas har lavet deres rapport.

Forholdet mellem kommune og Solhaven er fra 2011 konfliktfyldt. Kommunen sidder med en helt afgørende magt til at bestemme Solhavens fremtid og måder at fungere på. Den vælger at reagere med omfattende undersøgelser og en række krav til Solhaven. Den vælger at melde institutionen til politiet og følger op med kritik i forbindelse med Børnerådets underretninger. Der er svært at finde motivering for de omfattende reaktioner i de få underretninger, og når kommunens undersøgelser af bl.a. magtanvendelsesindberetningerne ikke giver grundlag for at ændre i godkendelsen.

Konfliktniveauet er højt og når et højdepunkt, da politiet påbegynder en efterforskning af Solhavens forstander for vold og overtrædelse af tavshedspligten.

Sigtelse og efterforskning²

I april 2012 bliver forstanderen for Solhaven anholdt og fremstillet i grundlovsforhør med krav om fængsling i fire uger for ulovlig tvang og mishandling. Forstanderen fængsles og løslades dagen efter som følge af domsafsigelsen ved grundlovsforhøret. Dommeren følger ikke politiets krav især fordi de

forskellige punkter, dels er fundet sted længere tid inden anholdelse, dels fordi der allerede er sket indberetning af de nævnte forhold.

Politiet har skønnet bl.a. på baggrund af anmeldelsen fra tilsynskommunen og omtalen i pressen, at der var grundlag for efterforskning og sigtelse. Det er således ikke en sag, som er anmeldt af unge, selv om nogle har været involveret i pressens dækning og været i kontakt med andre, som har været på Solhaven. Politiets efterforskning er efterfølgende stort set baseret på afhøringer af en række unge, som kan begrunde anklagerne mod forstander og personale. Politiet søger ikke at verificere de unges udsagn. Fx har de ikke læst i den elektroniske journal, som dagligt føres på Solhaven. Anklageren ønsker ikke, at inddrage Solhavens digitale journalsystem og heller ikke bestyrelsens systematiske redegørelse for magtudredninger har interesse. Det sikrer dommeren dog sker.

Anklagerne er usete i dansk retshistorie. De er direkte rettet mod forstanderen som person og flere medarbejdere. Sigtelserne karakteriserer forstanderen som en person, som dels selv har udøvet vold, dels har vidst, at andre medarbejdere har udøvet vold uden at gribe ind, dels har instrueret i og dækket over andres vold, dels har undladt at indgive retvisende indberetninger om magtanvendelse. For at understrege alvoren er sigtelserne hævet fra vold til mishandling, og dermed med mulighed for en større straf.

Begivenhederne skulle ikke kun være sket på Solhaven, men også på den nærliggende institution Skjoldborghus, hvor forstanderens sad i bestyrelsen. Forstanderens regime skulle være foregået over en periode på mindst 6 år, og ikke være bemærket af andre - ingen unge har anmeldt, ingen kommuner har hørt om det, og ingen af de mange besøgende eller lokale borgere i den lille Farsø by har gjort opmærksom på graverende forhold. Selv om de unge har færdes frit i byen og boet i små lokale huse.

Efterforskningen havde allerede ved grundlovsforhøret store mangler. Det fortsætter i retssagen, og den karakteriseres således i den endelige domsudskrift:

Processuelt har sagen herudover været præget af, at der i meget stort omfang fortsat har fundet efterforskning sted, mens sagen har verseret ved retten, og at dette sammenholdt med de oplysninger, der er fremkommet under forklaringerne samt nye dokumenter fremlagt under hovedforhandlingen, herunder dagbogsnotater og magtanvendelsesindberetninger, har ført til, at anklagemyndigheden under sagen har berigtiget et betydeligt antal af forholdene, navnlig i relation til gernings-tidspunktet. Herudover har det kunnet konstateres, at en del af de personer, der har afgivet forklaring under sagen og tidligere har afgivet forklaring til politiet i forbindelse med efterforskningen, i retten helt eller delvist har afvist, at de har forklaret sådan, som det fremgår af politirapporterne.

Retssagen

Retssagen begynder i september 2013 og afsluttes den 7 oktober 2014 efter afholdelsen af 55 retsmøder. Dommen afsiges i januar 2015 med en domsudskrift på 112 sider, og den ankes ikke efterfølgende. (se i øvrigt faktaboks)

Det væsentligste anklagepunkt handler om mishandling, hvilket indgår i 62 af anklagepunkterne. Det er betydeligt flere end de øvrige anklager om ulovlig tvang, legemsangreb, hærværk og trusler mod vidne.

I sagen indgår en række medarbejdere og eksperter, der generelt belyser Solhavens virke. Anklagemyndigheden og politiet fører kun vidner, som ytrer kritik af Solhaven, heraf en del tidligere medarbejdere, som har haft meget kortvarige ansættelser. De enkelte forhold og begivenheder er yderligere belyst af gennem afhøring af tiltalte, andre medarbejdere og unge, som alle er indkaldt som vidner.

I nogle tilfælde støtter udsagnene hinanden til fordel for de tiltaltes forklaringer. I andre står en medarbejder og en ungs påstand alene overfor hinanden, hvilket ikke er tilstrækkeligt til domsfældelse. Ingen kan med sikkerhed vide, hvad der er foregået. Det kan være rigtigt og det kan være urigtigt. Medarbejdere kan opleve en forpligtelse til at støtte hinanden, hvilket dog modificeres af, at en del af de afhørte ikke længere er på Solhaven. De unge kan være motiveret af vrede og en forventning om en mulig erstatning, hvilket iflg. domsudskriften har været drøftet imellem dem.

Fakta om retssagen

Retssagen har 75 anklagepunkter. Flere af punkterne vedrører den samme begivenhed, hvor flere unge og medarbejdere er indblandet. Det er således 46 begivenheder der omtales. Det er 8 som befinder sig fra 2005 til og med 2007. Der er 19 i 2008 og her primært i første halvår, 6 i 2009, 10 i 2010 og 3 i 2011. De fleste forhold stammer således fra 2008.

Der er 21 unge indblandet. En af de unge indgår i 12 af tiltalepunkterne og en anden i 6 og de resterende i færre. Der er fire, der kun har et anklagepunkt.

Der er 12 medarbejdere inkl. forstanderen på anklagebænken. Der er i 2012 godt 76 ansatte, men gruppen er set over de seks år, forholdene omhandler, betydeligt større.

Der er over 10 anklagepunkter for 6 medarbejdere og forstanderen, og betydeligt færre for de øvrige.

Retten anerkender, at de fleste unge har afgivet detaljerede og troværdige forklaringer, og at de har oplevet begivenhederne som voldsomme og indgribende. Det samme gælder for de tiltalte medarbejdere.

Retten angiver en række generelle forhold, som har haft betydning for alle anklagepunkter (se boks)

I alle begivenhederne og i alle tilfælde findes såvel medarbejdere som forstandere. Der er tale om et ubetinget nederlag for politiet, anklagemyndigheden, de implicerede unge samt den omfattende gruppe af meningsdannere og medier, som har ytret sig i sagerne.

Vil det ske igen

Retssagen om Solhaven var ekstraordinær. Det er svært at forstå kommunens motiv, for at påbegynde en sag som hviler på først én ung og senere Børnerådets underretninger om to unge. Trods tilsynsrapporters frikendelse og påpejning disputser mellem kommunen og Solhavens advokat, bliver resultatet at kommunen trækker truslen om at fjerne godkendelsen af institutionen tilbage.

Politiets handlinger er også påfaldende målrettet mod domsfældelse frem for oplysning af sagen. Efterforskningen må laves om imens retssagen verserer, og bidrager til, at den forlænges. Alene den klare frikendelse viser den lave kvalitet i efterforskningen. Anklagemyndighedens ageren er ligeså påfaldende. Den forsøger at se bort fra kvaliteten i politiets efterforskning. Den ønsker, at hindre at vigtige oplysninger om fx magt-

anvendelse udelades. Den søger at øge strafferammen ved at fokusere på mishandling frem for vold i straffeloven. Anklagerne virker sikre på at vinde sagen, og må være overraskede over udfaldet.

Samlet set er det klart, at det ikke har handlet om de unge eller de dilemmaer, som arbejdet med dem giver. Kommune, politi og anklagemyndighed er aktører, som ønsker få dømt Solhaven, men ikke lykkes med det. Og dog: Solhaven går konkurs.

Det er en sag, der helt ekstraordinært sigter på at ramme forstanderen og derigennem Solhaven. Det er påfaldende, hvor målrettet der gås efter en mand. Alene sagens omfang og indhold burde have fået alle forstandere især på private institutioner til at overveje deres ansættelse.

Det er nu 6 år siden sagen blev afgjort i retten, og endnu længere siden de forskellige begivenheder foregik. Der er sket ændringer bl.a. er tilsynet ikke længere kommunalt, men forankret i fem særlige statslige/kommunale enheder. Der foregår fortsat magtanvendelser, som nu indberettes til det særlige Sociale Tilsyn.

Spørgsmålet er om nogle af disse steder kan risikere at komme i samme retsligt uberettigede modvind som Solhaven?

Det kan ikke afvises, fordi:

- Mediebilledet fortsat er defineret med en forkærlighed for offerhistorier,

hvor en ung fremstilles som et uskyldigt offer for et overgreb – nuancerne forsvinder.

- Det sociale tilsyn³ er underlagt en statslig styring. Hvis det havde været tilfældet i Solhavesagen ville tilsynet have tilhørt samme ministerium som Børnerådet. Det havde næppe øget uafhængigheden i forhold til Solhaven
- Kan politiet og anklagemyndigheden opføre sig på samme måde? Sandsynligvis – klagen over efterforskningen og anklagemyndigheden blev afvist.
- Endelig er der i domstolenes praksis en øget tendens til at tilkende erstatning

Refleksioner

På Solhaven var det de farlige børn og unge, som blev placeret. Ofte unge, som gennem mange år var forsømte. Opgaven var at lære dem at ændre adfærd, at lære dem at opføre sig ordentligt, og give dem mulighed for at klare sig. Det er unge, som kommer med en baggrund, hvor vold og anden grænseløs adfærd er en del af bagagen. Hvordan skal det og de behandles – hvad skal forandringen konkret bestå i, hvordan skal den ske: Gennem konfrontationer, gennem terapi, gennem arbejde, gennem udtrættende aktiviteter, lade dem løbe en line ud, lave psykologiske spejlinger, eller? Det er der ikke noget klart svar på. På Solhaven var ideen,

---

Udskrift af dombogen s.36-37

Forholdene i sagen er efter tiltalen begået i perioden fra marts 2005 til februar 2011. Den første politianmeldelse i sagen fandt sted den 1. juni 2011. Det følger heraf dels, at ingen af forholdene er anmeldt umiddelbart efter gerningstidspunktet, og dels, at der er forløbet fra lige knapt 3 år og op til over 8 år efter gerningstidspunktet før de involverede parter har forklaret om dem i retten.

- Der foreligger i ingen af forholdene objektive beviser i form af lægelige oplysninger, fotos eller lignende til støtte for tiltalen.
  - For så vidt angår de 12 af forholdene foreligger der i alt 13 indberetninger om magtanvendelse, hvor det efter beskrivelsen af de unges egen adfærd er begrundet, at det har været nødvendigt at anvende magt i de omhandlede situationer, typisk i form af fastholdelse. Ingen af indberetningerne taler i sig selv til støtte for, at der herudover i situationen er udøvet vold som beskrevet i tiltalen. Ligeledes har ingen af de indberetninger, der er indgivet til henholdsvis tilsynsmyndigheden og anbringelseskommunerne, givet de pågældende myndigheder anledning til på daværende tidspunkt at påtale magtanvendelserne overfor Solhaven eller de involverede ansatte.
  - Det må efter bevisførelsen lægges til grund, at en stor del af de 21 unge tidligere har været på andre opholdssteder, institutioner og lignende, hvor de på grund af deres personlige forhold, herunder psykiske problemstillinger og lidelser, misbrug og kriminalitet, ikke kunne rummes og derefter har fået ophold på Solhaven – for fleres vedkommende imod deres eget ønske. Det kan ikke afvises, at både de unges personlige forhold og deres indstilling overfor Solhaven har haft betydning for den forklaring, de har afgivet i retten i denne sag.
  - Der er kun i meget begrænset omfang afgivet forklaringer af betydning for sagens afgørelse af personer, som kan betegnes som udenforstående i relation til enten de 12 tiltalte eller de 21 unge.
  - De undersøgelser af Solhaven fra henholdsvis Børnerådet, Revas ApS og Bunk & Elkjær, som har været inddraget under sagen, har efter deres karakter generelt haft et andet sigte end at afdække eventuelle strafbare forhold og indeholder derudover ikke oplysninger, der konkret støtter tiltalen i de enkelte forhold i sagen.
-

at bo tæt på de unge i små enheder, i et lille samfund, at sørge for beskæftigelse og uddannelse, at stå fast og være retningsvisere for de unge fx ved at være der i og efter en konflikt. At træde i forældrenes sted, som det en gang hed.

De unges sociale og mentale bagage betyder, at der vil opstå tilspidsede situationer, som fysisk og psykisk udfordrer de medarbejdere, som er tæt på dem. Der vil ske fejl, som der via magtanvendelsesindberetninger kan tages hånd om, og som medarbejdere og anbringelsessteder kan lære af. Der vil også forekomme tilfælde, hvor det går over grænsen for det forsvarlige uden, at det dermed skal forsvares.

Når der sker fejl – utilsigtede eller uforsvarlige – er det vigtigt, at de unge kan komme til orde. Men hvor kan de henvende sig? Hvordan får de mulighed for at komme til orde og få ret, hvis der sker egentlige overgreb. Hvem skal de gå til, og hvem vil reagere og hvordan? Er det fx de nuværende sociale tilsyn. De fik i 2019 5923 indberetninger om magtanvendelser. Har disse indberetninger haft betydning for de udsatte børn og unge – har de ført til handlinger overfor medarbejdere eller institutioner – eller er de blot taget til efterretning som led i et forvaltningsmæssigt udvekslingssystem – præcis som tilsynskommunen for Solhaven i mange år gjorde? En særlig problemstilling handler om, hvorvidt tilsynsmyndigheden reelt har et ansvar, hvis de overser eller sjusker i forbindelse med et overgreb. Tilsynet tillægges fx aldrig et ansvar, når retten tager stilling til om et barn udsat for overgreb skal have erstatning. Så er det alene en sag mellem kommune og barn.

Solhavesagen fremstår som et opgør med pædagogisk arbejde med en vanskelig ungegruppe, som ofte havde været anbragt andre steder. Pædagogisk arbejde kan mislykkes især med unge, som har en belastet bagage – men hvad er alternativet. Er det at spærre dem inde, og håbe på, at det går bedre, når de lukkes ud igen. Det sker for de 943. der sad i fængsel og for de 462, som var på sikret institution i 2019. Der er ingen indsigt i deres magtanvendelse – indberettet eller ej. Der er heller ikke positiv viden om, hvordan de indsatte lærer at fungere bedre, når de lukkes ud igen (Henriksen & Refsgaard, 2020). Eller at sikre, at de ikke bare tilpasser sig den lukkede afdelings normer, og påvirker hinanden i hinanden i kriminel retning (Bengtsson, 2012)

Solhavesagen var en kras kritik af pædagogisk virksomhed, der rammer alle institutioner, som arbejder med unge med en tung og svær social bagage ud fra en pædagogisk målsætning. Det får indespærring og sikrede institutioner til at fremstå som neutrale alternativer, hvor unge kan placeres. Men giver det bedre resultater?

Litteratur

Bengtsson, T. T. (2012). Learning to become a "gangster"? *Journal of Youth Studies*, 15(6), 677-692.

Børnerådet. (2012). "De prøver at gøre det så normalt som muligt" - Et indblik i 113 anbragte børn og unges liv. In *Rapport*. [http://www.slvidensbank.dk/da/Articles/ChildrenAndYoung/Anbragte Familiepleje/De proever at goere det saa normalt som muligt.aspx](http://www.slvidensbank.dk/da/Articles/ChildrenAndYoung/Anbragte%20Familiepleje/De%20proever%20at%20goere%20det%20saa%20normalt%20som%20muligt.aspx)

Henriksen, A.-K., & Refsgaard, R. C. (2020). *Sidste udvej - om at anbringe og blive anbragt på sikret institution*. Akademisk forlag, København.

Socialstyrelsen. (2020). *Årsrapport over socialtilsynenes virksomhed - 2019*.

Noter

- 1 Rapporten udgives først i 2012 under en anden titel (Børnerådet, 2012). Der er talt med 113 unge i 2011.
- 2 Dette afsnit hviler primært på forsvarets procedure ved afslutning af retssagen.
- 3 Det sociale tilsyn er en særlig forvaltningskonstruktion. Den består i, at fem kommuner administrerer tilsynet i hver deres område, og underlagt en slags styring fra Socialstyrelsen. De fem kommuner vælges efter en udbuds-runde, som gentages med jævne mellemrum. (Socialstyrelsen, 2020)

Efterskrift

af **Henrik Garlik**, Forsvarsadvokat

Jeg blev kort tid før retssagens påbegyndelse i september 2013 kontaktet af Søren Virenfeldt. Søren Virenfeldt ønskede, at jeg indtrådte som hans forsvarer i den allerede berammede sag. Jeg erindrer, at jeg havde en sag på Færøerne, og derfor fik fremsendt kopi af anklageskriftet.

Jeg må indrømme, at jeg var dybt rystet, særlig over tiltalen i sagens forhold 66, hvor det blev anført, at Søren Virenfeldt var tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 245, stk. 1, jf. § 23 og § 260, stk. 1 nr. 1, jf. § 23 - rnedvirken til mishandling og ulovlig tvang - ved som forstander på Opholdsstedet Solhaven i perioden fra august 2005 til september 2011 med tilskyndelse, råd eller dåd at have medvirket til og accepteret de i 1-65 og forhold 67-75 beskrevne forhold, hvor de øvrige tiltalte udøvede mishandling og ulovlig tvang over for anbragte unge på Solhaven og Opholdsstedet Skjoldborghus.

Det blev særskilt præciseret, at tiltalen vedrørte, at Søren Virenfeldt skulle have foretaget følgende handlinger:

- selv udøvede og medvirkede til mishandling og ulovlig tvang over for anbragte unge som beskrevet i 10 forhold,
- have viden om, at mishandlingen og den ulovlige tvang fra de øvrige tiltalte foregik, men undlod at gribe ind heroverfor,
- med sin instruktion, støtte og vejledning til de øvrige tiltalte medvirkede til og dækkede over mishandlingen og den ulovlige tvang,
- i adskillige tilfælde undlod at indgive retvisende indberetninger om magtanvendelse til blandt andet Vesthimmerlands Kommune, hvorved mishandlingen

og den ulovlige tvang som beskrevet i forhold 1-65 og 67-75 ikke blev forhindret, men kunne fortsætte frem til september 2011.

Min første tanke var, at det simpelthen ikke var muligt i dagens Danmark. Anklagemyndigheden må have skrevet forkert. Men nej. Det var det, der blev rejst tiltale for.

Min anden tanke var, uden at jeg kendte Søren Virenfeldt, om det virkelig var muligt, at Søren Virenfeldt var et så ondt menneske, og at han ved hjælp med de øvrige tiltalte og vel også sin familie, samt personale igennem en årrække, og formentlig også eksterne sociale repræsentanter for kommuner, at han skulle have indrettet et sådant sted som Solhaven. Og ikke nok med, at han skulle have indrettet Solhaven på en sådan måde, så var det anklagemyndighedens opfattelse, at han via sin person, sin indflydelse og instruktioner, skulle have påvirket andre ansatte på institutionen Skjoldborghus, og hvor i øvrigt Søren Virenfeldt ikke på noget tidspunkt havde været ansat eller have beskæftiget sig med de unge, der var anbragt på denne institution, at have instrueret disse ansatte i at udøve vold.

Det gav tanker om, at der i Danmark var indrettet en institution, der på mange måder blev drevet som et lukket fængsel eller koncentrationslejr. Hvis dette var sandt, ville det jo være i strid med internationale konventioner omkring tortur og børn.

Min tanke var, at dette lød ganske ganske usandsynligt.

Jeg må indrømme, at da jeg så gik i gang med sagen og afholdt møder med Søren Virenfeldt, besigtige lokalerne, indkaldte cirka 50 vidner i sagen, så måtte jeg konstatere, at min første mavefornemmelse var rigtig. Noget var gået fuldstændig gal i denne proces og de egentlige ofre var Søren Virenfeldt, de øvrige tiltalte, hans familie og det øvrige personale.

Efterforskningen

Politiets opgave er at forebygge, forhindre, efterforske og forfølge strafbart forhold. Det følger af Politilovens § 2.

Efterforskning og forfølgningen kræver alene en mistanke om et strafbart forhold, der forfølges af det offentlige, er begået jf. Retsplejelovens § 742, stk. 2.

I sagen anvendte politiet pressen i forbindelse med efterforskningen, og heraf særligt udsendelser i Danmarks Radio. I udsendelserne indgik forskellige vidner i sagen, og som efterfølgende også blev afhørt under retssagen.

Der var ikke nogen af de såkaldte forurettede i sagen, der havde indgivet en anmeldelse.

De unge blev således afhørt mange år efter de påståede episoder. Derved opstod der en tidsmæssig problemstilling omkring efterforskningen og som på mange måder fremstod ualmindeligt rodet og søgende, og hvor der blev henvist til flere forskellige unge, der så skulle afhøres, og derved blev det nærmest et puslespil, der blev forsøgt opstillet i efterforskningen.

En efterforskning har til formål at opklare begået kriminalitet. En grundig efterforskning i marken er helt afgørende for, hvorvidt en straffesag bliver opklaret.

Det der var et særligt problem i forbindelse med efterforskningen var, at Søren Virenfeldt under hele sagens forløb igen og igen havde tilbudt, at stille sin viden til rådighed, men politiet havde ikke ønsket, at gøre brug af hans viden.

Jeg blev hurtig gjort opmærksom på, at der som ved alle andre institutioner blev anvendt et ganske avanceret notatsystem, som medarbejderne brugte i forbindelse med deres arbejde på Solhaven.

Under sagen opfordrede jeg til, at politiet indhentede oplysningerne fra dette IT-system kaldet "bostedsystemet", idet det for mig at se var ganske indlysende, at alle institutioner fører et journalsystem, således at de enkelte medarbejdere kan se, om der har været særlige forhold under en vagt eller lignede. Det vil således have været ganske

enkelt for politiet at skaffe sig adgang til dette under efterforskningen. Det skete imidlertid ikke.

Jeg anmodede således om, at dette IT-system skulle fremskaffes. Dette protesterede anklagemyndigheden imod. Retten gav mig imidlertid medhold, og hvorfor sagen blev udsat med henblik på en nærmere analyse.

Analysen viste tydeligt, at mange af de oplysninger, som de unge var fremkommet med, ikke fremgik af de notater, der var i IT-systemet, ligesom det var ganske enkelt at indkalde de pågældende medarbejdere på de tider og steder, som anklagemyndigheden mente, at der var begået noget strafbart. IT-systemet var således en afgørende brik i forbindelse med at dobbelttjekke de unges oplysninger i sagen.

Ligeledes havde bestyrelsen for Solhaven udarbejdet sin egen undersøgelse og hvor man ikke fandt kritisable forhold. Disse oplysninger fremkom ligeledes under sagen.

Man må konstatere, at efterforskningen i denne sag var ganske ensidig.

Objektivitetsprincippet

Det følger bl.a. af Retsplejelovens § 96, at offentlige anklagere ikke blot skal påse, at straffskyldige drages til ansvar, men også at forfølgning af uskyldige ikke finder sted.

I denne sag, er det min opfattelse, at man har lukket øjnene for dette grundlæggende princip. Muligvis har der været en situation, hvor politiet, efterforskerne og anklagerne, som jo sad på samme arbejdssted, har været for ensidig i forbindelse med deres vurdering af sagen. I hvert fald må man konstatere, at der ikke har været nogen stopklods eller i hvert fald nogen, der har problematiseret, at en sådan tiltale blev rejst på et så ufuldstændigt grundlag.

Der var ingen tekniske undersøgelser i sagen, der underbyggede de unges forklaringer.

Allerede tidligt i forløbet fik anklagemyndigheden en vurdering af, hvorledes Retten så på mistankegrundlaget.

Søren Virenfeldt blev anholdt den 19. april 2012, klokken 10.15. Han blev fremstillet i grundlovsforhør ved Retten i Aalborg den 20. april 2012, klokken 09.45.

Søren Virenfeldt blev under grundlovsforhøret sigtet for de samme forhold, som der efterfølgende blev rejst tiltale for. Søren Virenfeldt afgav en udførlig forklaring i retten og henviste bl.a. til afhøringsrapporterne og til de oplysninger, som han havde afgivet til politiet. Han forklarede endvidere, hvorledes han efter at være afhørt, havde fremfundet diverse oplysninger igennem sine notater og afleverede disse til politiet. Han forklarede om, hvordan hans biler har GPS-udstyr, således at man kan se, hvor bilerne har befundet sig. Han forklarede endvidere om, hvorledes Skjoldborghus var en selvstændig institution, hvor hans eneste tilknytning var, at han sad i bestyrelsen. Alle oplysninger, som Søren Virenfeldt også under hovedsagen forklarede om i detaljer. Dommeren ved Retten i Aalborg løslod Søren Virenfeldt. I forbindelse med kendelsen anførte dommeren følgende:

”Når henses til den tid, der er forløbet siden de påståede forhold angiveligt har fundet sted, og når henses til, at der er sket indberetning af forhold, der har givet anledning til det, og hvor magtanvendelsescirkulæret har været anvendt, uden at dette har givet anledning til indsigelse fra tilsynsmyndigheden, finder Retten, at det må have en formodning mod sig, at der er foregået episoder, som har overskredet grænserne for almindelig magtanvendelse”

Yderligere anførte dommeren, at der ofte er to versioner af en episode, hvor der har været anvendt magt.

Anklagemyndigheden tilsidesatte fuldstændig dommerens vurdering og rejste alligevel tiltale i sagen.

Efter 54 retsmøder og afhøring af et utal af vidner afsagde Retten i Aalborg i januar 2015 dom i sagen. Dommen var klokkeklar, og den lød på frifindelse.

Dommen blev ikke anket af Statsadvokaten. Således blev et mørkt kapitel i dansk ret afsluttet.

Som forsvarer i sagen, var jeg naturligvis glad for resultatet, særligt af

hensyn til Søren Virenfeldt, hans familie og de øvrige medarbejdere. Det vi efter min opfattelse kan lære af processen omkring Solhaven er, at anklagemyndigheden i særdeleshed skal være yderst påpasselig i forbindelse med, at de inddrager pressen under efterforskningen. Sagen var påbegyndt af pressen, sagen var fuldt op af pressen, pressen havde indrettet særlige fora, hvor eventuelle vidner kunne henvende sig i sagen, pressen videregav de oplysninger, som de havde og som de vurderede var af efterforskningsmæssig interesse, vidnerne var kontaktet og interviewet af pressen, ofte inden afhøring af politiet mv. Efter min opfattelse burde politiet have været mere kritisk i forhold til det materiale, som de fik stillet til rådighed og i særdeleshed mere kritisk i forhold til de unge, som var anbragt i Farsø og langt væk fra de store byer, særligt København, hvor de fleste havde deres bopæl. Herudover var der nogle særlige vinkler i sagen, idet flere af de vidner, som anklagemyndigheden førte i forhold til Solhaven, selv var ansat eller drev konkurrerende sociale institutioner på privat basis.

Min personlige opfattelse var tillige, at der var et særligt incitament for mange af de unge, idet de i sagen havde nedlagt krav om erstatning på mange hundredetusinde kroner, ligesom de fik nedlagt den institution i Nordjylland, hvor de reelt ikke ønskede at opholde sig.

Et relevant spørgsmål er endvidere, hvorvidt man i Danmark i tilstrækkeligt omfang sikre den retsgaranti, der ligger i objektivitetsprincippet jf. Retsplejelovens § 96. Politifolk og anklager er ikke fysisk adskilt. De arbejder på samme arbejdsplads og er løbende i dialog med efterforskerne. Det stiller under alle omstændigheder meget store krav til den eller de anklagere, når der reelt ikke er vandtætte skodder mellem de to institutioner, anklagemyndigheden og politiet.

I nærværende sag er det min opfattelse, at såfremt anklagemyndigheden havde været fysisk placeret et andet sted end Politigården i Aalborg og via mere formaliserede rapporter og indstillinger til sagen, at de pågældende jurister ville have vurderet sagen anderledes, og at der burde have været sket påtaleopgivelse, idet der ikke var udsigt til, at Søren Virenfeldt eller de øvrige kunne findes skyldige.

ISSN 0904-3535

Selskabet til Fremme af Social Debat
www.socialkritik.dk

Social
KRITIK